

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII^{то} обикновено Народно събрание.

Четвърта извънредна сесия

54. заседание

София, сръда, 26 мартъ 1919 година

(Открито отъ подпрѣдседателя д-ръ И. Момчиловъ въ 4 ч. и 25 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Отъ 243 народни прѣдставители присѣдствуватъ 182. Има нужното число народни прѣдставители.

Обявявамъ заседанието за открито.

(По списъкъ отсъствуватъ народнитѣ прѣдставители: Мехмедъ Джелалъ Абединъ, Георги п. Анастасовъ, Константинъ Апостоловъ, Ганчо Атанасовъ, Никола Атанасовъ, Щерю Атанасовъ, Иванъ Багаровъ, Христо Божицки, Атанасъ Буровъ, Панко Вангеловъ, Иванъ Велчевъ, Дѣлчо Георгиевъ, Атанасъ Германски, Иванъ Гешовъ, Василь Гулевъ, Ганчо Георгиевъ, Атанасъ Гайдаджиевъ, Юрданъ Дечевъ, Димитъръ Джанкардашлийски, Гочо Димовъ, Константинъ Досевъ, Стефанъ Дойчиновъ, Бешко Дуновъ, Станю Златевъ, Сотиръ Календеровъ, Белизаръ Каракашевъ, Миле Каралеевъ, Илия Каратаневъ, Мехмедъ Кемалъ, Георги Кирковъ, Величко Кознички, Станко Коларовъ, Петъръ Лисевъ, Тодоръ Лукановъ, Стефанъ Манафовъ, Христо Марковски, д-ръ Василь Нейчевъ, Стефанъ Паприковъ, Паскаль Паскалевъ, Методи Петровъ, Венедиктъ Поповъ, Димитъръ Поповъ, Тотю Продановъ, Христо Радойковъ, Коста Ранковъ, Юрданъ Рашевъ, Христо Славейковъ, Нено Станевъ, д-ръ Никола Стойчевъ, Каменъ Тошевъ, д-ръ Йосифъ Фаденхехтъ, Исмаилъ Хакъ бей, Хашимъ бей, Ненко Храновъ, Стоянъ Шиваровъ, х. Махмудъ Шукриевъ, Юрданъ Юрдановъ, Ибраимъ х. Юмеровъ, Георги Юртовъ и Димитъръ Яблански)

Съобщавамъ на Народното събрание, че народниятъ прѣдставитель Милушъ х. Вълчевъ моли да му се разрѣши 6-дневенъ отпускъ по важни домашни причини, начиная отъ 27 мартъ. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель Бешко Дуновъ моли да му се разрѣши по важни домашни причини 6 дена отпускъ, начиная отъ 24 до 30 т. м. включително. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель Миле Каралеевъ моли 5-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 25 того, по причина, че жена му е на смъртно заболяване. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель Христо Славейковъ моли да му се разрѣши 5-дневенъ отпускъ отъ 25 того. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель Христо Марковски съобщава, че не ще може да присѣдствува на заседанията и иска да му се разрѣши 11-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 17 того. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката.

Народниятъ прѣдставитель Сжбо Георгиевъ моли да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 27 того. Значи

ще заседаваме до Петровденъ. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель Сотиръ Календеровъ моли да му се продължи отпуската съ още 10 дена, по причина на болестъ. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель Ганчо Георгиевъ моли да му се разрѣши два дена отпускъ. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель Петъръ Лисевъ моли да му се разрѣши отпускъ по важни причини за 25, 26, 27, 28 и 29 мартъ н. г. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель Никола Харлаковъ съобщава, че поради внезапно заболяване въ провинцията, не е можалъ да се яви въ Народното събрание прѣзъ днитѣ отъ 17 до 22 мартъ включително. Моли тѣзи дни да му се смѣтатъ като продължение на отпуската, дадена по-рано. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель Никола Атанасовъ моли да му се разрѣши по важни домашни причини 10-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 26 т. м. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель Марчо Атанасовъ моли да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ по важни домашни причини, считанъ отъ 24 т. м. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель Методи Петровъ моли да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 24 т. м. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Народниятъ прѣдставитель Станю Златевъ моли да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 24 т. м., по важни домашни причини. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Постѣпило е едно запитване отъ търновския народенъ прѣдставитель г. Поповъ до г. министъръ-прѣдседателя съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Прѣзъ декемврий 1918 г. и януарий т. г. съмъ подалъ до Дирекцията за с. г. о. п. и лично министъръ-прѣдседателю слѣднитѣ телеграми:

1.

София

Директора с. г. о. п.

Тукашниятъ комитетъ лишава отъ дажба на сирене мнозина граждани, които прѣзъ лѣтото сж имали по една или

повече кози или овце, за добиване млъко за ежедневна нужда, без да сж спекулирали съ продукта. Комитетът не е раздавал пръз това врме никакво млъко. Има случаи, гдѣто такъв добитък е бил вземан само по болестни причини на членове отъ сѣмейството. Понеже сиренето се разпрѣдѣля само между граждани, които не сж имали никакъв доен добитък, и понеже разпоредбата е крайно несправедлива и създава незадоволство и вълнения между населението, то, за да се избѣгнатъ всѣкакви неприятности и да не се намѣрятъ лишениѣ граждани прѣдъ свършенъ фактъ, моля бързото Ви разпореждане, за отмианата на това комитетско разпореждане, като заповѣдате, щото на всички граждани да се даде еднаква дажба, понеже сж равноправни прѣдъ законитѣ въ страната.

Трѣвна, 18 декемврий 1918 г.

С. Поповъ,
търновски народенъ прѣдставитель.

2.

София.

Министру-прѣдседателю.

Оня день телеграфирахъ на Дирекцията с. г. о. п. за крайно несправедливо раздаване отъ страна на Трѣвненския комитетъ отпуснатото за гражданитѣ сирене. Подъ прѣдлогъ, че нѣкои граждани държали по една или две кози за собствени нужди прѣзъ лѣтото, далечъ отъ възможността да отдѣлятъ каква-годе частъ отъ млъкото за приготвяне на сирене, комитетътъ сега лишава такива граждани отъ дажба на такова, безъ да вземе въ съображение обстоятелството, че сиренето бѣше подъ възбрана, слѣдователно никой не можеше нито по-рано, нито сега да си набави сирене отъ другагъ, освѣнъ отъ комитета. Дирекцията до тоя часъ не е направила нищо, между това сиренето усилено се раздава и лишениѣ отъ въпросния продуктъ евентуално не сж сигурни, че ще получатъ дажбата си прѣдъ наличността на свършения фактъ на раздаването. Вълнението е голѣмо. Въ интереса на реда и спокойствието, моля, заинтересувайте се сериозно по тоя въпросъ и наредете бързо да се удовлетвори онеправданитѣ.

Трѣвна, 20 декемврий 1918 г.

С. Поповъ,
народенъ прѣдставитель.

3.

София.

Дирекция с. г. о. п.

Началникъ Г. Пенчевъ

Обѣщахте ми да дадете заповѣдъ на тукашния комитетъ да раздаде сиренето на лишениѣ отъ дажба граждани. Досега нищо нѣма. Моля, наредете за празниците.

Трѣвна, 6 януарий 1919 г.

Поповъ,
народенъ прѣдставитель.

4.

София.

Дирекция с. г. о. п.

Началникъ прѣхраната.

До тая минута не получихъ отговоръ на телеграмата ми по поводъ оплакванията на трѣвненскитѣ граждани противъ тукашния комитетъ, за гдѣто послѣдниятъ лишава свършено неоснователно отъ дажба на сирене много сѣмейства. Ако това се дължи на недоразумѣние между дирекцията и комитета, длъжностъ на първата е, мисля, да разясни какъ трѣбва да се разбира въ Вашето окръжно „доенъ добитък“, та ако лишениѣ отъ дажба дѣйствиелно подпадатъ подъ ударитѣ на това разпореждане на дирекцията, да се помирятъ вече съ мисълта, че не сж прави и да прѣстанатъ съ заискванията си. Лично азъ държа на думата Ви, че комитетътъ неправилно разбира окръжното, слѣдователно не бихте ме упрѣкнали въ прѣкаленостъ, ако и тоя пътъ настоя прѣдъ Васъ да турите край на спора въ интереса на реда и спокойствието.

Трѣвна, 12 януарий 1919 г.

С. Поповъ,
народенъ прѣдставитель.

5.

Министру-прѣдседателю,

По едно копие: директору прѣхраната, министру правосѣдието, началнику на Военно-сѣдебния отдѣлъ и вѣстницитѣ: Миръ, Прѣпорецъ, Радикалъ, Народъ, Утро, Заря, Свобода, Воля, Земледѣлско Знаме, Народни права.

Още прѣзъ миналия декемврий телеграфирахъ Вамъ и на директора с. г. о. п. за неправилнитѣ дѣйствия на прѣдседателя на мѣстния комитетъ—учителя Чушковъ — по раздаването сиренето на сѣмействата; напослѣдъкъ въ София лично ходихъ по тоя въпросъ въ дирекцията, гдѣто получихъ увѣрение, че ще се даде заповѣдъ на комитета да удовлетвори онеправданитѣ сѣмейства, като имъ раздаде сирене. Какво е вършено по-нататъкъ не зная; зная само, че до тоя моментъ никакво сирене не е раздадено, особено на тия граждани, които сж се оплакали противъ комитета, защото на мнозина други при еднакви условия е отпуснато сирене по усмотрение на прѣдседателя. Това положение вълнува духоветѣ. Друго. По съображения свършено понятни, прѣдседателъ Чушковъ се е заловилъ отъ нѣкое врме насамъ да пакости отъ служебното си мѣсто и лично на менъ. Отъ два мѣсеца той, въпрѣки законитѣ въ страната, държи подъ заключъ писалището ми въ Трѣвна, въ което упражнявамъ адвокатската професия заедно съ единъ отъ синоветѣ ми, наскоро върнахъ се отъ бойното поле — и чакъ сега се ухитрилъ да оформява прѣстѣпленieto си чрѣзъ реквизиране писалището ми за нѣкакви си въображаеми нужди на комитета, а въ сжщностъ да ни пакости на интереситѣ. Високо протестирамъ противъ тия произволи на казания прѣдседателъ и моля назначението на анкета, въ разположение на която ще депозирамъ доказателства. Настоявамъ да бѣде даденъ подъ сждъ виновниятъ. Ако правителството дѣйствиелно радѣе за реда и спокойствието въ страната, ако искрено призовава за тази цѣль сътрудничеството на всички добри българи, на партизани, нека вземе бързи мѣрки противъ такива органи на властта, които съ незаконнитѣ си дѣйствия, вмѣсто успокоение, внасятъ раздражение въ духоветѣ.

14 януарий 1919 г.

С. Поповъ,
народенъ прѣдставитель.

Понеже до този моментъ менъ не ми е извѣстнъ да е направена нѣкаква административна разпоредба, за провѣрка отъ надлежното мѣсто изнесенитѣ факти, моля господи́нъ министръ-прѣдседателя да отговори: какво е направено по съдържанието на горнитѣ мои телеграми и смѣта ли той, че съобщенията или оплакванията на народния прѣдставитель по управлението на страната могатъ да бѣдатъ отминати безъ надлежно внимание отъ страна на респективнитѣ власти, още повече, когато той, народниятъ прѣдставитель, както е въ дадения случай, посочва на доказателства и иска анкета за установяване виновността на тѣзи органи на властта?

Това запитване на търновския народенъ прѣдставитель г. Поповъ ще бѣде изпратено до надлежния министръ и когато той ще бѣде готовъ, ще бѣде опрѣдѣленъ деньтъ за разискване.

Понеже нѣма да се отговаря на питаня отъ страна на г. г. министритѣ, минаваме къмъ разглеждане въпроситѣ, поставени на дневенъ редъ.

На пръвъ дневенъ редъ е трето четене на прѣдложението за измѣнение и допълнение на чл. 65 отъ избирателния законъ.

Има думата г. Вазовъ да прочете предложението.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г. г. народни прѣдставители! Прѣдложението си остава въ сжщия текстъ, както е. Съ съгласието, обаче, на г. министра се направи само тази поправка, а именно: въ забѣлжката, както бѣше редактирано прѣдложението, се казваше така: (Чете) „Бюлетинитѣ могатъ да бѣдатъ приготвени и отъ бѣла хартия; въ такъвъ случай трѣбва да бѣде означено начело на бюлетината названието на партията или групата или и т. н.“; министрътъ поиска и азъ се съгласихъ да се каже „начело на бюлетината названието на партията или партийната група“. Съ тая поправка прѣдложението приема слѣдната редакция: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за измѣнение и допълнение на чл. 65 отъ избирателния законъ.

„§ 1. — Алинея 8 на чл. 65 се измѣня така:

„Бѣлнитѣ цвѣтъ и народниятъ трицвѣтъ не могатъ да бѣдатъ зарегистрирани като партийни цвѣтове.

„§ 2. — Към чл. 65 се прибавя следната забелжка: „Забелжка: Бюлетините могат да бъдат приготвени и от бѣла хартия; въ такъв случай трѣбва да бъде означено начело на бюлетината названието на партията или партийната група или пъкъ нѣкакъв отличителен знак; когато двѣ или повече партии зарегистриратъ обща листа, начело на бюлетината трѣбва да бъдат означени тѣхните названия или общото название, възприето отъ тѣхъ за случая или пъкъ нѣкакъв общ отличителен знак. Горните подробности трѣбва да бъдат указани въ заявлението, което се подава съгласно чл. 61.“

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Давамъ думата на г. Христо Поповъ въз основа на правилника, понеже е депозиралъ прѣдложение, което е направилъ писмено и е подписано отъ нужното число народни прѣдставители.

Х. И. Поповъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ, съ който ни занимава г. Вазовъ, е много важенъ. Вие всички виждате че прѣдстоятъ избори, всички прѣдвиждате, че нашитѣ партии почнаха да проявяватъ извѣстно разцѣпление. Кой каквото ще да говори, но има признаци, че въ бѣдашитѣ избори ще излизатъ различни листи отъ една и сѣща партия. Това азъ го схващамъ. Не е за васъ тайна, че г. Стамболийски води една частъ отъ земеделцитѣ, г. Драгиевъ — друга; г. Генадиевъ води една частъ отъ народно-либералитѣ, г. Добри Петковъ — друга. Всѣка партия ражда една или двѣ партии.

А. Цанковъ: Вашата партия да не роди нѣкоя друга партия?

Х. И. Поповъ: Възможно е.

Нѣкой отъ демократическата група: Сега е брѣмнина.

А. Цанковъ: Тя ще го снесе въ Берлинъ.

Х. И. Поповъ: Въпросътъ е, че ние имаме дългъ да прѣдотвратимъ разцѣплението на партиите. И г. Такевъ, и г. министъръ Теодоровъ, и г. Вазовъ, и азъ бѣхмѣ тукъ, когато се прие тая система, казахме си своето мнѣние тогава, че принципътъ е, по възможностъ въ България да нѣма много партии, а колкото е възможно тѣ да бъдатъ по-малко. Но то не зависи отъ законодателя, то зависи отъ културата на народа, отъ степенята на неговото развитие, отъ условията, при които живѣемъ. Така щото, ние можемъ да направимъ като законодатели извѣстна спѣнка или извѣстно улеснение, за да бъдатъ партиите по-малко, но тѣ ще бъдатъ толкова, колкото ги вика животътъ. Нѣкои много се възмущаватъ, че у насъ има много партии. Но трѣбва да видимъ, че и въ другитѣ държави има много: една Германия има 13 партии, а и тя е културна държава, има ги и въ Франция не по-малко; само въ Англия сж по-малко. Но както и да е, ние виждаме нашия животъ и азъ ви казвамъ, че ще имаме голѣмо разцѣпление въ партиите, ако не вземемъ мѣрки да ги улеснимъ малко да не се цѣпятъ толкова. Това е идеята на прѣдложението ми, което правя — колкото можемъ да направимъ нашитѣ партии по възможностъ да бъдатъ по-малко. Ето какъ. Това прѣдложение на г. Вазовъ е само едно улеснение, но твърдѣ малко, въ това отношение, че избирателътъ става по-свободенъ. Той ще излѣзе съ една бѣла листа и съ единъ знакъ на нея може да каже, че е отъ еди-коя-си партия, може да каже, че не е отъ никоя партия. Хубаво, но то не помага да сѣпни партиите, не помага, щото готовитѣ партии, които има и сж се разцѣпили, да се цѣпятъ. Ние трѣбва да дойдемъ до закона на Спенсера за диференцицията и интеграцията, за разединението и обединението — да държимъ органическа връзка и тамъ, дѣто разединението е необходимо органически, да го допуснемъ. Какъ ще става това? По днешнитѣ закони, когато нѣкоя група е недоволна отъ партията, тя трѣбва да си завѣри цвѣта два мѣсеца напредъ, и щомъ си завѣри цвѣта, нея вече я считатъ за друга партия, не я считатъ сѣщата. И тукъ, въ Народното събрание, сѣщо така се третира. Групите, които иматъ отдѣлни цвѣтове, сж отдѣлни партии: ето, имаме народно-либерали, младо-либерали и либерали. Защо? Защото сж съ разни цвѣтове. И ако вие не дадете това, което азъ искамъ сега, слѣдъ врѣме ще имате освѣнъ желтъ и други нѣкои цвѣтове. Какъ може да се прѣдупрѣди това? Ето какъ. Прѣдставете си, че въ врѣме на изборитѣ отъ една и сѣща партия се явятъ нѣколко избирателни листи: едната ще бъде, напр., съ г. Драгиева начело, дру-

гата ще бъде съ г. Стамболийски начело — но единиятъ и другиятъ сж земеделци. Кой ще излѣзе като официаленъ, кой ще успѣе да вземе официалния цвѣтъ, то е работа фактическа. А какъ ще погледне сѣдѣтъ? Съ това азъ искамъ да прѣдупрѣдя хората, които се борятъ въ политиката. Защото, прѣдставете си, единъ ще излѣзе и ъе каже: моя е официалната листа, мой е официалниятъ цвѣтъ. Да, ама ще му кажемъ: ние имаме 3 души, вие сте 7 души, вие сте избрали нови лица — кой ще бъде? Сѣдѣтъ ще се намѣри въ неясностъ, за да каже, коя е официалната листа, кой е цвѣтътъ и кое централно бюро трѣбва да остане. Тогава ози, който се е мѣчилъ въ изборитѣ и е излѣзълъ съ необходимитѣ гласове, ще го турите въ опасностъ, сѣдѣтъ да рѣшава, както той намѣри за добръ. Ще признае, напр., че Добри Петковъ има официалния цвѣтъ или Генадиевъ, а това признаване ще се отрази на всички тѣзи, които тѣ ще избиратъ. Така ще стане съ г. Драгиева, така ще стане съ г. Стамболийски, ако тѣ наврѣме, прѣди разтурянето на Камарата и два мѣсеца прѣди изборитѣ не си завѣрятъ цвѣта. Споредъ тази система, вие карате хората непрѣмѣнно да си завѣрятъ цвѣта, защото иначе ще бъдатъ въ голѣма опасностъ да правятъ изборна борба, която ви е извѣстно, колко струва. Слѣдъ избора ще има спорове въ сѣда, а слѣдъ това ще дойде тукъ министъръ-прѣзидентътъ, ако е г. Теодоровъ, ще ви кара да се съгласите, коя листа трѣбва да бъде официална и коя не, споредъ извѣстни забелжки, и по този начинъ опасността ще бъде за всички еднаква. А какъ можемъ да се спасимъ отъ това положение? Азъ мисля тѣй, както прѣдлагамъ въ своето прѣдложение, именно, като се явятъ двѣ или повече групи отъ една и сѣща партия съ разни листи, всичкитѣ тѣзи групи ще се борятъ поотдѣлно, тѣ ще си извадятъ гласове, сборътъ отъ тия гласове, обаче, да се счита сборъ на гласове на партията, отъ която изхождатъ тия групи. Прѣдставете си, г. Такевъ, излиза съ една листа, начело съ Такева, а втория турятъ другъ, но втория не го искатъ; излиза друга група . . .

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Генадиевъ и Добри Петковъ.

Х. И. Поповъ: Може и Генадиевъ. Сега той е много добъръ за васъ. Когато азъ го защищавахъ отъ тамъ, вие се нахвърляхте върху ми.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Сѣщиятъ е и сега.

В. Молловъ: Вашъ ортакъ бѣше.

Х. И. Поповъ: Г. Генадиевъ е добъръ. Той за насъ е пакъ сѣщиятъ и правото, което има той, ще му го дадемъ, нѣма да му го отнемемъ.

А. Цанковъ: Въпросътъ е, кой какъ да умрѣ отъ васъ, а не какъ да живѣе.

В. Молловъ: (Къмъ Х. И. Поповъ) Вие ни кажете, кой е шефъ отъ вашия блокъ на Народно-либералната партия?

Х. И. Поповъ: Излиза друга листа, пакъ ще излѣзе съ г. Такева начело, обаче вториятъ ще бъде другъ, защото партията не го приема. Прѣдставете си, тия двѣ листи се борятъ: едната изкарва 3 хиляди гласа, другата изкарва 2 хиляди гласа; кворумъ е 3.001 — и едната ще пропадне, и другата ще пропадне. Но както казвамъ азъ, сборътъ на гласовѣтъ, подадени за тѣзи двѣ листи, да бъде сборъ на гласове за партията, тогава ще имаме 3 хиляди, плюсъ 2 хиляди, всичко 5 хиляди гласа, значи на колкото и листи да се дѣлятъ гласовѣтъ отъ една и сѣща партия, тѣ всичкитѣ, като се събератъ, сборътъ имъ ще бъде пакъ гласове на сѣщата партия и нѣма да има тѣй нареченитѣ ялови гласове. Тогава партията си запазва мѣстото въ народа, а борбата въ партията — тя е нейна работа, полека-лека ще се разбератъ. Съ това прѣдложение, казвамъ, партията ялови гласове нѣма да има, колкото и търкания да има въ нея, тѣ ще запази спрѣмо другитѣ партии своитѣ позиции, ще си има толкова депутати, колкото би имала, ако тя не бѣше излѣзла въ изборитѣ разединена.

М. Такевъ: То е съвсемъ нова система, г. Поповъ.

Х. И. Поповъ: Каквото и да е, това е мое мнѣние; ако обичате, приежете го. Азъ искамъ да го развия, за да видятъ, че ще бъде полезно за всички.

Вие знаете, особено за хората, които живѣятъ въ София, не искамъ да възразявамъ, но които сж въ провин-

цията, вие знаете, какво става. Хора, които се борят там, които имат свои избиратели, не ги турят във листата. Такъв отрицателен кандидат се отчайва, не работи, често пжти дава гласоветъ си на противната партия, на съвсѣмъ друга партия — и съвсѣмъ да не работи, пакъ е връда. Когато му се даде, обаче, мѣсто, той работи, когато не му се даде мѣсто, той ще излѣзе съ друга една листа да принесе връда на партията, той ще разнесе гласоветъ на сѣщата партия. Какво е неговото желание? Той ще ви каже, че вие, които ме туряте трети, сега съмъ пръвъ. Азъ ще си раздѣля моятъ гласове тъй съ васъ, както ги дѣлихъ съ другата партия, нищо обидно нѣма тукъ. Напротивъ, има насърчение на мѣстнитъ дѣйци, едно голѣмо насърчение. Има подиръ това и изваждане на дѣйци, които се борятъ между народа, и хорага, които иматъ управлението на партията, не ги зачитатъ, тия дѣйци ще си заематъ онова мѣсто, което имъ дава народътъ. Това е именно, което се пази въ други нѣкои системи, както е въ Белгия тъй нарѣчения панишажъ.

Х. Бояджиевъ: Именно, това е изразъ на свободната воля на избирателя.

Х. И. Поповъ: Изразътъ на свободната воля на избирателя е едно, значението на лицето, което ще се избира, двѣ, и това значение то, щомъ се бори, ще го има. Енергията, която ще употребятъ мѣстнитъ дѣйци, е твърдѣ голѣма, тая енергия именно ще закрѣпи партията, а не друго. Подиръ това пакъ обединение на партията, врѣменно могатъ да се разединятъ малко, понеже лицата не сѣмъ еднакви, казватъ: „Вие сте втори, азъ ще бѣда първи“ и т. н. Народътъ ще покаже, кое мѣсто той трѣбва да има, и ще дойде тукъ, ще бѣде сѣщиятъ човѣкъ отъ сѣщата партия. Сега, казватъ, че трѣбва да има дисциплина въ партията. Съгласенъ съмъ, обаче дисциплината трѣбва да се базира само на моралната честъ на партията, централното бюро трѣбва да има морално влияние, но не законно влияние. Когато двѣ групи дойдатъ до това положение, щото и едната, и другата се считатъ отъ сѣщата партия и искатъ помежду си да докажатъ, кой трѣбва да бѣде на първо и кой на второ мѣсто, оставете ги да се борятъ, и тогава вие ще освободите централното бюро прѣди всичко отъ туй, да загуби нѣкоя група, понеже е заставено отъ закона непрѣмънно да приеме една група, а другата се избѣгва, като се счита онеправдана. А когато е тъй, вие ще дадете воля на боритѣ. Понеже гласоветъ ще бѣдатъ на партията, централното бюро нѣма вече интересъ да говори, а ще каже: „Кой има въ народа повече коренъ, кой има повече избиратели, да го видимъ“. И единтъ ще бѣдатъ гласове на партията, която азъ прѣдставлявамъ, като централно бюро, и другитъ ще бѣдатъ пакъ гласове на партията, която азъ прѣдставлявамъ. Когато дойде да си дѣлимъ депутатитъ, които се падатъ на партията, ще си ги раздѣлимъ помежду си тъй, както ги дѣлимъ съ другитъ партии — и тукъ нѣма нищо обидно. Всѣки единъ дѣвецъ ще излѣзе, ще работи и ще извади това, което може да извади и при това ще принесе много по-голѣма полза на своята партия, на своето отечество, отколкото иначе; защото иначе личността се мачка, благодарение на туй, че е невъзможно въ една листа отъ 21 човѣка вие да намѣрите мѣстото точно на всѣки единъ дѣвецъ. Щастлива е оная партия, която може да нареди 20 души и всѣки да кажатъ: „Доволни сме, оценѣни сме тъй, както трѣбва“. Но азъ се убѣдихъ въ това врѣме, въ което се прилага тая система, че това никой не може да го направи, защото лица лесно не можешъ да дѣлишъ, 20 души така лесно не могатъ да се отличаватъ единъ отъ други. Вие можете да вдигнете членове отъ централното бюро, можете да вдигнете нѣкой дѣвецъ отъ колегията, заслугитъ на когото тя дѣйствително признава, но въ една листа като вдигнете трима или пет души, останалитъ сѣмъ почти равни и не могатъ да се различатъ тъй, че тѣ сами да узнаятъ, че мѣстото имъ е тамъ. Когато се явятъ спорове, тѣзи спорове ще се уредятъ само съ това положение, безъ да уврѣдятъ на партията, нито на отечеството. Независимо отъ това, ще се прѣдупрѣди разцѣплението на партията, защото сега онзи, който не се признава отъ другитъ, е принуденъ да си завърши два мѣсеца напрѣдъ цвѣта и по този начинъ да докаже на другитъ, че той е вече отъ друга партия, а то не е хубаво. Казватъ, че това ще рацѣпи партията. Но азъ казвамъ, че друго ще ги разцѣпи. Разцѣплението иде не отъ листата, то иде повече отъ лицата, кой да води. Често пжти ще седне начело човѣкъ, който не може да води, централното бюро при все това ще слуша неговата дума. Онзи ще дойде

отъ народа и ще си заеме положението. Какво има тукъ обидно? Нѣма нищо обидно, но има улеснение въ развитието на партията, има спиране, да не става въ партията непринципиално разцѣпление, защото, по моему, когато при избори се явятъ двѣ или три групи отъ една и сѣща партия, това не е принципенъ споръ; цѣлиятъ споръ е за мѣстото на лицата. Слѣдователно, ние, като пазимъ по тая система, както говорихме тогава, по възможностъ да не се цѣпятъ партията, ние именно ще бѣдемъ послѣдователни на този принципъ, като дадемъ възможностъ на тѣзи хора, които ще се скарватъ за лица, да се поборятъ и да имъ кажемъ, че другъ пжтъ нѣма, освѣнъ този: вие, като имате избиратели, да си заемете мѣстото — и тѣзи лица нѣма да излѣзатъ отъ партията, защото, който излиза отъ партията, само за лица, той не е принципенъ. И вие виждате, че у насъ вече има партии само по лица, когато иначе ние ще спремъ това.

Ето защо азъ ви прѣдлагамъ такава прѣдложение, което да бѣде бѣлѣжка втора къмъ чл. 65 отъ избирателния законъ. То ще гласи така: (Чете) „Забѣлѣжка б. Группи отъ една и сѣща партия могатъ едновременно да се ползватъ съ цвѣта на партията, безъ да може централната организация да имъ запрѣти това“ — защото всѣки се е борилъ за този цвѣтъ, той може да си бѣде. „Сборътъ на дѣйствителнитъ гласове, получени отъ всѣчки тия групи, се счита сборъ, полученъ отъ партията“ — всѣки тѣ сѣ за партията — „Послѣдната получава толкова избраници, колкото се пада на тоя сборъ, при раздѣлението на избираницитъ съгласно чл. 120 между партията“ — значи, колкото и групи да имате вие, гласоветъ на партията сѣмъ сѣщитъ спрѣмо другитъ партии. Вие ще си вземете дѣла, който ви се пада. (Продължава да чете) „Така полученитъ избраници групитъ си раздѣлятъ помежду си по реда, опрѣдѣленъ въ чл. 120“ — напр., ако получите въ сборъ 7 кандидати, тогава ще се види, колко листи имате вие — 2, 3 или 4, колкото и да сѣмъ — и по сѣщия начинъ ще ги дѣлите; вмѣсто да дѣлите 21, ако е колегия, ще дѣлите 7 по сѣщия начинъ. И по този начинъ вече всѣки ще бѣде доволенъ споредъ това, какви свои гласове ще изкара тамъ, дѣто е работилъ. Въ груповитъ листи едно и сѣщо лице може да участвува въ всѣчки или въ нѣкои отъ тѣхъ, въ едно и сѣщо или въ разни мѣста на листата. Въ закона е прокаранъ принципътъ, че едно и сѣщо лице не може да бѣде въ разни партийни листи. Това има за цѣлъ, понеже партията има принципи, вие, ако поддържате едни принципи, не може да поддържате и други. Тѣй щото партията да се дѣлятъ по принципи. И това се запазва. Групитъ, обаче, които заявяватъ, че сѣмъ отъ една и сѣща партия, че се кланятъ на едни и сѣщи принципи, тѣ могатъ да се борятъ за лица и могатъ да си турятъ лица, които искатъ. Може сѣщата листа да я вземе единъ дѣвецъ, като тури себе си на второ мѣсто, а всѣчки други лица да бѣдатъ сѣщитъ: може да се тури шефътъ пръвъ, втори той, а трети други и т. н. Защо? Защото нѣма принципи. Азъ искамъ, казва той, това мѣсто, азъ занега се боря; той си иска мѣсто въ партията, той не иска да измѣни принципитъ — принципитъ сѣмъ си принципи. Мѣстото въ партията той ще го вземе, като казва, че избирателитъ ще бѣдатъ за него. Ето защо, казвамъ, че така, като дадете вие възможностъ на българския народъ да се бори, ще дойдатъ тѣзи, които се избиратъ отъ народа, тѣзи, които никой не може да ги мачка, и такава лице ще си излѣзе отъ партията даже и тогава, когато никой не го иска. Той може да бѣде пакъ въ партията и, като бѣде въ партията, ще работи пакъ като такъвъ. Разбира се, той ще декларира, че моята листа е такава и такава, но моята листа е отъ сѣщата партия; отъ Либералната партия, Демократическата партия, земледѣлската партия, но листата ми е ей тази. Другиятъ казва, че листата ми е тази, сѣщо отъ Либералната партия и т. н. Кой на кое мѣсто ще дойде, това ще рѣшатъ избирателитъ. Нѣкои казватъ: какъ може съ единъ и сѣщъ цвѣтъ да излизатъ нѣколко листи, че народътъ привикналъ? Той, народътъ, привикналъ: либералъ — зелено, демократъ — мораво. Пакъ мораво ще бѣде, само че едната ще носи името Такевъ, другата, да кажемъ, името Мариновъ.

В. Молловъ: Искате да правите разцѣпление въ партията на демократитъ!

Х. И. Поповъ: Така щото тази привычка, дѣто ми я казвате, не прѣчи: той ще иде да гласува за едната листа или за другата, но партията не губи, тия гласове сѣмъ пакъ на партията.

Сега, казватъ, че съ това вие ще внесете разцѣпление въ партията. Азъ не се съгласявамъ съ таквото.

Д-ръ Б. Вазовъ: Могатъ да се поругаятъ малко.

Х. И. Поповъ: Могатъ да се поругаятъ малко. И ние се ругаеиъ, но пакъ ще се срещнеиъ. Това нищо не значи. Сега като избирахне въ дружинитъ централни бюра, ние не се ругаехне, нали? Деветъ листи имахне сега.

Д-ръ Б. Вазовъ: Тъ ще бждатъ по-опасни.

Х. И. Поповъ: По-опасни не. Много по-безопасно е да се покаратъ малко въ изборитъ, отколкото да се отдѣлятъ съ отдѣлни цѣвтове. Това е по-голѣма опасностъ. А отъ двѣ злини бюлетини ще вземете по-малката. Независимо отъ това, прѣдложението на г. Вазова, като се поправи съ моето, ялови гласове партията нѣма да има, освѣнъ само въ окръга, а партията, когато има кворумъ въ единъ окръгъ, ще изкара най-малко единъ депутатъ. Това за оппозицията е особено добро, а за ония, които сж на властъ, не е толкозъ добро. Защо? Защото, по прѣдложението на г. Вазова, вие можете да излѣзете съ бѣла листа — ще си турите знака. Вие може да не искате да знаете, какво мисли централното бюро, но вие не можете да изкарате кворумъ. Напр., въ Пловдивъ имашъ 3.000 гласа кворумъ, раздѣлено на 3, ще изкаратъ по 1.500 или 2.000 гласа едната, 2.000 гласа другата, а 2.500 — третата — нѣма кворумъ и по този начинъ пропадатъ всички гласове и ставатъ ялови, когато тѣ, обединени, иматъ кворумъ. Затуй какво правя азъ въ това прѣдложение? Давамъ имъ възможностъ, като не сж помирими неприятели, да се борятъ въ една и сжща партия. Кой каквото извади — да извади. Всичко това е на партията; ще събератъ гласовѣ и, макаръ ни единъ отъ листитъ да нѣма кворумъ, понеже тѣ принадлежатъ на една и сжща партия, ще иматъ кворумъ и ще иматъ единъ или двама депутати. Така и партията си получава мѣстото и дѣецтъ, който работи, си получава своето значение на своето мѣсто. Защото който е турнатъ въ листата отгорѣ само, той често пжти не е полезенъ нито тукъ, нито тамъ. А пжкъ яловитъ гласове ще бждатъ тѣ използвани отъ оппозицията, шото народътъ ще се прѣдстави така, както е въ дѣйствителностъ. Защото съ тази система ние прѣди всичко това го нѣхне — да видимъ въ Народното събрание прѣдставители на истинскитъ политически течения въ страната, колкото и разнообразни да сж тѣ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г. Поповъ! Какъ ще различаватъ избирателитъ вашитъ бюлетини?

Х. И. Поповъ: Ще ги различаватъ, първо, по зеленото — че сжмъ либералъ, второ, ще ги различаватъ по това, че моето име въ листата е Христо Ив. Поповъ. Другъ ще излѣзе, да кажемъ, съ името Гочо Димовъ и пакъ съ зелена листа. Може Гочо Димовъ да изкара 1.500 гласа и азъ сжщо толкова; ако той изкара 1.501 — той ще дойде, ако ли азъ изкарамъ толкова — азъ ще дойда, иначе и двамата ще пропаднеиъ. Така подъ този тероръ на закона ще трѣба да слушаме, какво ще кажатъ други. Ето защо, казваиъ, че нѣма нищо опасно, нѣма нито единъ принципъ разклатенъ тукъ, напротивъ, има принципъ, който ще обединява това разединение, което постоянно се размножава у насъ. Азъ мисля, че си изпълвамъ дълга като депутатъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Мислите ли, че една партия би приела такива нѣща?

Х. И. Поповъ: Чакайте, да свърша.

Д-ръ Б. Вазовъ: Ще се съгласи ли една партия сама по себе си нейнитъ хора да се цѣпятъ и да гласуватъ съ нейни цѣвтъ всевъзможни фракции?

Х. И. Поповъ: То не е желателно. Но ако щете да излѣзете съ вашата бѣла листа, излѣзте, но азъ ще излѣза съ моя зелена листа. Защо? Защото и азъ сжмъ се рорилъ съ тази зелена листа, както всички други. Както и съ желтиятъ цѣвтъ — нѣкой ще иска да излѣзе съ този цѣвтъ, защото той е извѣстенъ на народа, но ще излѣзе съ друго име — напр., Драгиевъ, а другадъ ще носи името Стамболийски. Азъ казваиъ, че могатъ, безъ да искатъ съгласието на централнитъ бюра, да излѣзатъ съ сжщитъ листа, но тѣ да знаятъ, че тѣхнитъ гласове сж, прѣди всичко, гласове на партията, и тя ще си вземе дѣла отъ другитъ партии. А кой ще вземе мандатъ въ партията? Който има повече гласове отъ другитъ въ групата.

Д-ръ Б. Вазовъ: Това ще бжде чисто и просто заблуждение. Намѣсто 20 мандата, ще имаме 60.

Г. Серафимовъ: Нека бждатъ и 100. Какво отъ това?

Д-ръ Б. Вазовъ: Това не е сериозно.

Х. И. Поповъ: Какво ще стане съ тѣзи ялови гласове, когато ги оставите повечето безъ кандидатъ?

В. Молловъ: Вашето прѣдложение ще има ли обратна сила?

Х. И. Поповъ: Съ обратна сила е вашето. Вие издавате закони съ обратна сила. Азъ не сжмъ за обратната сила. Това сж зевзеклици, и на Васъ не прилича това.

В. Молловъ: Не, питамъ. Моля Ви се, не употребявайте такива термини. Вие се заплетохте въ Вашата аргументация.

Х. И. Поповъ: Вие излѣзте тукъ, за да видите, какво е заплитане на аргументацията. Аргументъ ли е да оставишъ маса избиратели да се каратъ, защото нѣматъ депутатъ? Това е вашиятъ аргументъ, а моятъ аргументъ е да не остава нищо безъ правни послѣдци, и тукъ сжмъ силенъ, защото гласътъ на избирателитъ е такъвъ. И сега има групи. И вие сте на двѣ групи.

Отъ демократическата група: А-а-а! (Смѣхъ)

Х. И. Поповъ: А-а, тѣй ли? Сега ще говоримъ само зевзеклици. Виждате, че хората се цѣпятъ тукъ на двѣ партии. А тоя народъ иска да му помогнете — именно тѣй ще му помогнете; той ще ви даде гласове и вие си ги разпрѣдѣлете. Съ зевзеклици искате да ме оборите. (Смѣхъ въ демократическата група) Съ това не можете да ме оборите. Алинея седма отъ чл. 65 се отиѣнява. Искамъ да кажа, че централното бюро нѣма да рѣшава споровѣ между групитъ, а, по това прѣдложение, тѣ сами ще си ги рѣшаватъ, именно тѣ ще си излѣзатъ, ще се избиратъ, общиятъ сборъ ще го дѣлимъ съ другитъ партии, а другия ще си го раздѣлятъ съгласно гласовѣ на листитъ. Тукъ нѣма никой да изгуби, а ще се достигне оная цѣль, която се гони отъ г. Вазова, но се гони до половина. Бѣлата листа ще ви даде сжщитъ резултати, само малко по-лоши. Ако вие виждате нѣщо лошо въ това, тамъ ще бжде още по-лошо. Бѣлата листа не може да даде гласовѣ на партията си, а това прѣдложение ще ги даде, макаръ да не изкара тя кворумъ, но гласовѣ ще ги даде пакъ на партията. Само тая придобивка да дадете на народа, тя е за-служена.

В. Молловъ: Тѣкмо тѣй ще се постигне разцѣпление.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Ще пристѣпимъ къмъ гласуването.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г. Гиргиновъ искаше думата.

Министъръ Н. Мушановъ: И азъ ще искамъ думата.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Искате ли да развиете вашето прѣдложение, г. Гиргиновъ?

Д-ръ А. Гиргиновъ: Да. (Отива на трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Нѣмамъ нищо противъ прѣдложението на г. Вазова, обаче считамъ, че въ него има нѣщо повече, отколкото би трѣбвало ние да приемемъ. Въ него, прѣди всичко, има единъ недостатъкъ, и онова, което каза въ миналото засѣдание г. министъръ-прѣдседателтъ, ме увѣри, че има дѣйствително единъ недостатъкъ, и самъ той призна, че трѣбва да се съберемъ, за да отстранииъ този недостатъкъ. Въ какво се состои този недостатъкъ? Ако е цѣлътъ да се даде възможностъ на всички да иматъ листи, макаръ и да сж изчерпани всички бои и всички цѣвтни хартии, тогава нѣма защо да приемемъ редакцията на г. Вазова. Въ неговата редакция се въвежда принципътъ, 14 дни прѣди изборитъ да се оперира съ една бѣла бюлетина, и тая бѣла бюлетина, споредъ неговата редакция, е една привилегирована бюлетина. Защо е привилегирована? Защото не отговаря на условията, прѣдвидени въ закона, валидни за всички цѣвтни бюлетини. Въ нашия законъ е прокаранъ принципътъ — това е единъ основенъ принципъ, за да има едно правилно функциониране на пропорционалната система — че една бюлетина, за да бжде

валидна, трѣбва да бѣде на една цѣвѣтна хартия, и този цѣвѣтъ трѣбва да бѣде регистриранъ. Казано е въ чл. 65: (Чете) „Цѣвѣтъ, който не е регистриранъ прѣдъ сѣда поне два мѣсеца прѣди деня на избора, не може да бѣде избранъ за цѣвѣтъ на кандидатна листа“. Значи, ако ние сега вкарваме бѣлата бюлетина, за да запазимъ системата, принципа на този законъ — и ние всички сме се събрали не за да измѣняме принципитѣ на избирателната система у насъ, на пропорцията, а сме се събрали, за да прокараме една мѣрка, продиктувана отъ настоящето врѣме — ако, казвамъ, това е прокарано, защо ще трѣбва да се привилегирова една бѣла бюлетина? Има ли необходимостъ за това?

Х. Бояджиевъ: Защото нѣма цѣвѣтове.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Моята редакция е безъ цѣвѣтове, съ бѣла бюлетина, обаче да се спазватъ всички принципи на нашия избирателенъ законъ. Г. Поповъ разкрива прѣдъ васъ тукъ една анархистична мисль и желяе да обърне наопаки цѣлата пропорционална система. Има, да кажемъ, двѣ зелени бюлетини, регистрирани 14 дни по-рано въ окръжния сѣдъ; отъ тѣзи двѣ зелени бюлетини, въ едната отъ които има А и Б, а въ другата С и Д, да се взематъ гласовѣтъ на С и Д и да се прѣхвърлятъ на А и Б, и по този начинъ да имате това, което се казва въ политиката една невъзможностъ — да вземете избора, безъ да се е гласувало за опредѣлено име, безъ да е имало подаденъ гласъ за едно име, а само понеже е било написано въ една зелена бюлетина, да вземе гласа на чуждото име. Това ви проповѣдва г. Поповъ и, покрай това, ви проповѣдва много други работи, които вие чухте. Азъ не съмъ за тая система и не мога да гласувамъ за нея. И Народното събрание не е повикано днесъ да приеме такава една редакция, която ще обърне наопаки избирателната система, защото, за да кажете, че единъ е получилъ гласъ, трѣбва да го има въ урната. Че г. Поповъ се е написалъ на зелена бюлетина и вие пуснете зелена бюлетина за г. Попова, напр., той да вземе този гласъ за себе си — откъдѣтъ накѣждѣ? Това не е позволено. (Възражения отъ либералнитѣ групи) Нашиятъ избирателенъ законъ не позволява това, и въ цѣлъ свѣтъ това не е позволено. Това е единъ грабежъ, единъ шантажъ, ако щете.

Х. И. Поповъ: Гласува се за партия, прѣди всичко.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Какво значи вашата партия? Вашата партия не значи зеленото, а значи главата на г. Попова и неговитѣ дѣла и Радославовитѣ дѣла.

Х. И. Поповъ: Тѣй ли?

Д-ръ А. Гиргиновъ: Това значи вашата партия, и ако сте дошли сега съ г. Радославова начело и се пишете начело на бюлетината, азъ нѣма да гласувамъ, защото зная, че вашата партия, съ тия лица, е извършила тия и тия дѣла; ще гласувамъ, обаче, тогава, когато мисля, че вашитѣ дѣла сѣ добри. А вие сега казвате: зелено отъ тукъ и зелено отъ тукъ, и понеже било зелено и зелено и не знаешъ, какви дѣла има между тия двѣ зелени хартии, ще се обърка и мозъкътъ, и главата на всѣки избирателъ само поради това, защото си е въобразилъ, че г. Поповъ е единъ, а другъ господинъ, неговъ колега, отъ сѣщата партия, е другъ; ще вземе отъ едната бюлетина и ще гласува за другата бюлетина. Може ли такава нѣщо?

А. Цанковъ: Това е по тѣхната система, джанамъ.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Азъ съмъ противъ това нѣщо и мисля, че всички тукъ сме съгласни въ това отношение, че не можемъ да приемемъ подобно нѣщо, защото е грабежъ, кражба на бюлетини, а това единъ законъ не може да го санкционира.

Х. Бояджиевъ: Единъ въпросъ. Х. У. отъ извѣстна партия, съгласно прѣдложението на г. Вазова, иматъ право групово да излѣзатъ съ листа. Тѣ получаватъ гласове. Иматъ по 500 или 700 гласа двѣтѣ групи. Не стигнатъ ли гласовѣтъ на всѣка група дѣлители, съгласно избирателния законъ, тѣ се унищожаватъ. Питамъ ви: имате ли право вие, другитѣ партии, да имъ вземете тѣзи гласове и да си ги разпрѣдѣлите?

Д-ръ А. Гиргиновъ: Вие имате право да се цѣпите, но сте длѣжни да кажете на вашитѣ избиратели вашата партийна програма. Вие трѣбва да искате гласъ за партията, а

не за личността на г. Попова — за вашитѣ дѣла ще гласуватъ, а не заради личността. Това е пропорционалната система — за партията се гласува, а не за личността. Това е толкова ясно. Аслѣ, споредъ нашата пропорционална система само за дѣла и принципи ще се гласува, а не за личности. Тогава ще почне едно надлѣгане и кой отъ двѣтѣ групи, излѣзли съ бюлетини отъ единъ цѣвѣтъ, повече надлѣже, тя ще вземе повече гласове за себе си. Сега, г-да, въ прѣдложението на г. Вазова има едно неудобство. Той иска да дадемъ бѣла бюлетина. Добрѣ, да я дадемъ, но нѣма защо да разваляме доброто въ нашата система, че всѣка кандидатна листа трѣбва да има една бюлетина съ прѣдварително опредѣлена боя. Трѣбва да спазимъ това начало. Ето защо азъ прѣдлагамъ, като си остане първата частъ отъ прѣдложението на г. Вазова: „Бѣлиятъ цѣвѣтъ и народниятъ трицѣвѣтъ не могатъ да бѣдатъ регистрирани като партийни цѣвѣтове“, да се прибави: „Обаче, извѣстенъ знакъ върху бѣли бюлетини може да бѣде регистриранъ прѣдъ сѣда поне два мѣсеца прѣди изборитѣ“. Това, което е казано въ чл. 65 по отношение на цѣвѣта на бюлетинитѣ, ще кажемъ същото и за този знакъ. Съ това ще дадемъ възможностъ на всичкитѣ политически организации да си завѣрятъ единъ знакъ на бѣла бюлетина. Понататѣкъ азъ прѣдлагамъ, щото тази заблѣжка, която е въ прѣдложението на г. Вазова, да се редактира така: „Когато двѣ или повече партии иматъ обща листа или извѣстна политическа группировка съ регистриранъ цѣвѣтъ иска да си служи съ бѣла бюлетина, начело на бюлетината трѣбва да бѣдатъ означени названията на партиитѣ или групата или нѣкакъвъ отличителенъ знакъ. Горнитѣ подробности, трѣбва да бѣдатъ указани въ заявлението, което се подава съгласно чл. 64“. Слѣдователно, всички ще излѣзатъ въ изборитѣ съ завѣренъ цѣвѣтъ или завѣренъ знакъ. Ако извѣстни организации, да кажемъ демократическата и радикалната, които иматъ завѣренъ цѣвѣтъ или знакъ, се съгласятъ да направятъ една обща листа, но не съ цѣвѣта на една отъ двѣтѣ партии, ще подадатъ заявление 14 дена прѣди изборитѣ до окръжния сѣдъ да регистриратъ листата, като укажатъ въ него, че бюлетината имъ ще бѣде бѣла съ еди кой знакъ и название. По този начинъ ще се прѣмахне развратътъ 14 дена прѣди изборитѣ всевъзможни честолюбци и шарлатани да могатъ да излизатъ съ отдѣлни листи.

Г. Серафимовъ: За да се налагатъ отъ София централнитѣ бюра.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Не за това. Азъ най-малко желяя да защищавамъ София. Всѣко централно бюро трѣбва да нагласява листата съгласно мѣстнитѣ условия и искания, и тежко и горко на тая партия, която ще иска да си гласи листитѣ отгорѣ. Тя нѣма да спечели гласове. Тамъ не е опасността. Тогава има добри резултати, когато централното бюро държи смѣтка за мѣстнитѣ условия и мѣстнитѣ искания. Централното бюро не може да нагласи листата въ единъ окръгъ отъ всевъзможни хора и да ги тури не въ онзи редъ, въ който трѣбва да бѣдатъ поставени споредъ влиянието, което иматъ въ тия мѣста, въ които ще бѣдатъ избирани. Слѣдователно, самитѣ партии ще бѣдатъ най-главнитѣ коректори и критици, за да може правилно да функционира избирателната пропорционална система. Недѣйте разваля въ това системата. Обикновено 15—20 дена прѣди избора всѣко окръжно партийно бюро трѣбва да установи листата, и централното бюро да си каже думата. При нареждането на листата се явяватъ недоразумѣния, кой да бѣде на по-първо мѣсто и кой на второ, явяватъ се недоразумѣния и между околнитѣ, кой да бѣде на първо мѣсто. Явява се единъ честолюбецъ и шарлатанинъ и казва: „Васъ сѣ Ви поставили на четвърто и пето мѣсто, елате азъ ще ви тура на първо мѣсто“. И г. Поповъ ще каже, кой знае какво довѣрие е далъ народа на тая политическа група. Далъ е на шарлатанитѣ довѣрие! Азъ искамъ да се прѣмахне тази възможностъ да се прави шантажъ въ самитѣ партии, защото ще има лоши резултати и ще се компрометира самата пропорционална система. Азъ прѣдлагамъ, която партия има завѣренъ цѣвѣтъ и знакъ, тя да може да си служи съ бѣлата бюлетина при коалиция или когато нѣма хартия отъ този цѣвѣтъ, съ който тя разполага. Въ този случай партията е нѣщо установено, както прѣдвижда чл. 65. Азъ не виждамъ абсолютно никакъвъ резонъ, който да може да се противопостави на онова, което азъ искамъ. Възрази се: „Вие ще насърчите два мѣсеца прѣди изборитѣ да се образуватъ нови группировки“. Това е празно възражение. Законътъ казва, че организация, която иска да вземе участие въ изборитѣ, трѣбва да има цѣвѣтъ, регистриранъ два мѣсеца по-рано.

Д-ръ Й. Фаденхехт: Това ще си остане и за напредъ-

Д-ръ А. Гиргинев: По отношение на цвятите не остава.

Д-ръ Й. Фаденхехт: Остава.

Д-ръ А. Гиргинев: По отношение на бълнитъ бюлетини забължитката на 1. Вазова гласи, че 14 дена преди изборитъ тя трѣбва да бѣде указана въ заявлението, което се дава, съгласно чл. 64.

Д-ръ Й. Фаденхехт: За нова групировка.

Д-ръ А. Гиргинев: Не е казано нова групировка. Казано е така: (Чете) „Когато двѣ или повече партии регистриратъ обща листа, начело на бюлетинитъ трѣбва да бѣдат означени тѣхнитъ названия или общото название, възприето отъ тѣхъ за случая или пъкъ изѣкавѣтъ новъ отличителенъ знакъ. Горнитъ подробности трѣбва да бѣдатъ указани въ заявлението, което се подава споредъ чл. 64“ — 14 дена по-рано.

Д-ръ Й. Фаденхехт: Значи, тѣ си иматъ цвѣтъ.

Д-ръ А. Гиргинев: Значи, азъ, който съмъ демократъ, 14 дена преди изборитъ съ нѣколко свои приятели, като свободна демократическа група, мога да излѣза съ моя листа на бѣла бюлетина. По този начинъ вие давате възможностъ, както казахъ преди малко, на всички честолюбиви мѣстни партийни водители да експлоатиратъ наизностъта на нашитъ избиратели, да подлѣгватъ избирателитъ, да даде кривъ резултатъ самата пропорционална система и единъ резултатъ за партията, който нѣма да съотвѣтствува на влиянието ѝ въ обществото. Ето защо азъ не виждамъ абсолютно никакво основание, което да може да се противопостави на приемането на моето предложение. Ако вие мислите, че това, което се предлага отъ г. Вазова, е толкова чисто, приемоте го, но азъ бѣхъ длъженъ да си кажа моето предложение и ще видимъ резултата, когато дойдатъ изборитъ. Въ изпълнението на този мой дългъ азъ ви моля да се съгласите да приемоте моята редакция. Азъ бихъ молилъ г. Вазова и г. г. министритъ да се съгласятъ. Ако не се съгласите, слѣдъ това ще говоримъ, когато дойдатъ изборитъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Вазовъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г. г. народни прѣдставители! И двѣтъ предложения, които се направиха отъ г. Гиргиневъ и г. Поповъ, се дължатъ на неоснователни стракове или на надежди, които не трѣбва да задоволяваме, и затова азъ моля да не се приематъ. Г. Гиргиневъ какво иска да защитава?

В. Молловъ: Не е ясно прѣдложението.

Д-ръ Б. Вазовъ: Искане да защитава партийната дисциплина! Добрѣ, и азъ съмъ за това, обаче съ своето предложение г. Гиргиневъ отива тѣкмо противъ тѣзи свои намѣрения. Какво иска г. Гиргиневъ? Нали да улесни извѣстни групи да се явятъ въ бѣдащитъ избори да гласуватъ? Напр., групата на г. Драгиевъ или други групи, или други нѣкои нови течения, които искатъ да внесатъ нѣщо ново въ живота. Защо отива противъ това? Азъ предлагамъ едно нѣщо съвършено семплъ, едно нѣщо съвършено маловажно, едно нѣщо, което има значение, но е малко въ сравнение съ това, което иска г. Гиргиневъ. Азъ предлагамъ единъ корективъ, единъ отдушникъ срѣщу една корава тираническа диктатура на централнитъ бюра на партиятъ. Г. Гиргиневъ какво прави? Той кара онѣзи, които сѣ доволни или недоволни, амбициозни или неамбициозни, не да проявятъ своето негодувание въ надвечерието на избора, когато е извършена неправда, а два мѣсеца по-рано да отидатъ да регистриратъ различни знакове въ сѣдилищата, а това значи да се създаватъ скандали, недоразумения въ партиятъ. Това нѣщо може ли да го допусне една партия? Азъ мисля, че това никога не може да се допусне. Г. Гиргиневъ говори за двумѣсеченъ срокъ. Добрѣ, ама вие знаете ли слѣдъ колко дена ще бѣде публикуванъ този законъ, слѣдъ като бѣде приетъ на трето четене, и отъ кога ще започнатъ да текатъ тѣзи два мѣсеца, и кога ще станатъ изборитъ? Г. Гиргиневъ отъ желание да прѣдотврати из-

вѣстна опасностъ за партийнитъ дисциплини, отива тѣкмо противъ забължитката, която азъ предлагамъ, и противъ самата партийна дисциплина, като ще накара много почтени дѣятели отъ своята партия два мѣсеца преди избора да регистриратъ различни знакове въ сѣдилищата. Това нѣщо не е прѣпорѣчително. Отъ това малкото, което казахъ, ще разберете, че прѣдложенията на г. Гиргинава сѣ неоснователни и страховетъ му още повече.

Г. г. народни прѣдставители! Прѣдложението на г. Попова е доста инженерно, избобрѣтелно ще кажа, да не кажа хитро, защото на термина хитро може да се гледа като на нѣщо оскѣрбително. Неговото прѣдложение отива противъ цѣлата наша изборна система. Г. Гиргиневъ даже се уплаши и намѣсто да защитава своето прѣдложение, се впусна да говори противъ предложението на г. Поповъ. Най-напредъ отъ формални съображения, г. г. народни прѣдставители, прѣдложението на г. Поповъ не би трѣбвало да бѣде приемано и дискутирано, защото г. Поповъ не се задоволява тѣй, както иска добриятъ парламентаренъ редъ, да се спре върху забължитката, която правя, и да внесе извѣстни поправки, но той иска да измѣни друга алинея отъ чл. 65, която съдържа най-сжщественитъ разпорѣждания на закона.

Х. И. Поповъ: Законътъ на г. Данева за 6/12 отъ бюджета 28 закони измѣни. Тия възражения вече да не слушамъ отъ Васъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Ако прѣгледате дебатитъ по този членъ отъ избирателния законъ, ще видите, че не само отъ страна на докладчика, който бѣхъ азъ, а и отъ страна на народни прѣдставители сѣ изтъкнати извѣстни мисли противъ прѣдложението на г. Попова. Защо? Г. г. народни прѣдставители! Ние сѣ избирателния законъ искахме да оградимъ съ довѣрие, съ извѣстни привилегии, ако щете, тия народни институти, които се наричатъ политически партии. Ние това съзнателно сме го сторили, защото искахме да подкрѣпимъ дълготрайнитъ усилия на хора добросъвѣстни, първи бѣлгарски граждани, да могатъ да оставятъ слѣда отъ своето дѣло, да събъратъ съмишленици, които да продължаватъ това дѣло, и въобще да осигуримъ единъ напредъкъ бавенъ, но сигуренъ, въ този общественъ животъ.

Д-ръ В. Черневъ: Съ законъ не се прави това, г. Вазовъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Не съ законъ, това съществува въ живота. И ние не направихме никакъ грѣхъ и прѣстъпление, когато искахме да подпомогнемъ добросъвѣстнитъ и похвалнитъ усилия на гражданитъ си, да кажемъ, че освенъ тѣзи 10 министерства, освенъ Смѣтната палата и сѣдилищата, въ Бѣлгария има другъ единъ институтъ народенъ, който почива върху добрата воля и пълната свобода въ отношенията на гражданитъ помежду имъ. Обаче законътъ имъ гарантира извѣстни привилегии, огражда ги съ извѣстни права. Какви сѣ тия права? Цѣлата на закона бѣше да подкрѣпи партийната организация въ Бѣлгария. Обаче когато ние прокарахме закона, нашитъ партиенъ животъ, може би, не бѣше на тази стadia на своето развитие, че въ него да бѣде напълно прокаранъ парламентарниятъ редъ, да бѣде въобще разсѣждението и обмислюването правилно. Така, ние виждаме, че въ нѣкои партийни организации остана една коравина, една неподвижностъ, която може да се нарече деспотична. И за да се прѣмахне тази деспотична диктатура, която е въ врѣда на редовния партиенъ животъ въ Бѣлгария, който е отъ общественъ интересъ — да има въ Бѣлгария редовенъ партиенъ животъ, да има редовно изработване на идеитъ чрезъ задружни обсъждания, обмислювания това е отъ общъ интересъ — именно затова азъ внесохъ тази бѣлжитка, която е единъ корективъ противъ този коравъ ненуженъ деспотизъмъ. Обаче това, което предлагамъ г. Поповъ, то отива, г. г. народни прѣдставители, не противъ този деспотизъмъ, а отива вече противъ добръ разбраната дисциплина на общественитъ течения, на партиятъ, която дисциплина ние сме искали да оградимъ срѣщу хора амбициозни и срѣщу една политическа анархия, която може само да врѣди; защото, политическата анархия не дава едно ръководяще мнѣние, а прѣдлага на избирателитъ или на обществото милионъ мнѣния, отъ които нито едно не е ръководящо, защото не се знае кое е по-важно и кое може да се наложи. Г. г. народни прѣдставители! Г. Поповъ прѣдлага нѣщо, противъ което, ако

бъже запитана, инстинктивно ще бъде всяка една партия. Защото той иска съ закона да отнемем онова право на партиитѣ, което досега сме признавали: когато се явятъ двѣ едноцвѣтни листа . . .

Х. И. Поповъ: Вие го отнемате съ бѣлата листа.

Д-ръ Б. Вазовъ: . . . и прѣтендиратъ, че сж отъ сжщата партия, да отнемемъ правото на централното бюро да каже: „Тази е, която азъ прѣдпочитамъ, тази е, въ която азъ имамъ довѣрие, тѣзи сж хората, които признаватъ моитѣ идеи и иматъ моето довѣрие“. Г. Поповъ казва: „Не, да нѣма това право централното бюро“. Разбира се, той нѣма да откаже правото на централното бюро въ вѣстници, афиши, писма и агитации да подчертае коя е неговата листа, коя има неговото довѣрие, коя има благословията, тѣй да се каже, на партията. Това право той не може да откаже, не може да го запрѣти, и никой сждѣ сжщо така не може да го откаже. Слѣдователно, какво ще излѣзе? Ще излѣзе — и то безразлично за коя партия, г. г. народни прѣдставители, защото тукъ докосваме единъ въпросъ отъ общъ интересъ — че въ една партия, вслѣдствие на дребнави амбиции, вслѣдствие на локални интереси, вслѣдствие нѣчни незадоволени интереси, ще се появятъ всевъзможни листи съ сжщия цвѣтъ, и тогава какво ще стане? Ще се даде, значи, една премия, ако се събиратъ гласоветѣ на всички тѣзи листи отъ сжщия цвѣтъ, на онова, което се казва дребна амбиция, на онова, което се казва локаленъ интересъ, което нѣма нищо общо съ онова, което се казва политическа партия, което значи общъ интересъ. Защо, г. г. народни прѣдставители, ще даваме ние едно такова удобство на хора, които безъ сериозни причини, може би, само тероризиратъ своята партия, да използватъ нѣщо, което е достойние на партията? А какво значи партия, г. г. народни прѣдставители? Това не е отдѣлна личностъ, която има желанието или амбицията да се избере сега за депутатъ; партия, това значи дълготраенъ интересъ, традиция; въ една партия е работилъ Стамболовъ, Петковъ и други, въ друга партия — Каравеловъ, Малиновъ, Такевъ, Ляпчевъ и други — цѣли поколения се изреждатъ. Съгласете се, г. г. народни прѣдставители, че не е допустимо да вземемъ да посегнемъ така безконтролно и безгрижно върху авторитета на тѣзи обществени тѣла.

Нѣкой отъ либералнитѣ групи: Г. Вазовъ! Оставете избирателитѣ да го кажатъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ вжтрѣшнитѣ работи на партиитѣ нѣма какво да се мѣсимъ, обаче избирателниятъ законъ трѣбва да защити интереситѣ на партиитѣ като партии.

С. Петковъ: Ние искаме да защитимъ партиитѣ отъ деспотизма на централнитѣ бюро.

С. Дойчиновъ: И да се не изгубва нито единъ гласъ отъ партията, въ лицето на който и да е неинъ членъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще ви посоча сега една причина, по която прѣдложението на г. Попова по никой начинъ не може да се приеме, и той самъ ще разбере това нѣщо.

Х. И. Поповъ: Азъ ще го поддържамъ, докато съмъ живъ, и ще видите, че народътъ ще го приеме.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г. Поповъ! Допуснете, че се приеме Вашето прѣдложение. Какво ще стане? Въ Пловдивския окръгъ вие ще си образувате не една и двѣ листи, а ще имате 10 листи. По какви съображения?

Х. И. Поповъ: (Възражаява нѣщо)

Д-ръ Б. Вазовъ: Слушайте ме, моля Ви се, искамъ Вие особено да ме чуete, защото съмъ увѣренъ, че като ме чуete, самъ ще се откажете отъ Вашето мнѣние. Когато се появятъ 10 зелени листи въ Пловдивския окръгъ — да говоря конкретно — ето хитростъта, която ще бъде употребена: въ всяка листа ще има различни кандидати и ще се постигне тази нелоялна работа, този лъжливъ резултатъ и тази измама, че ще има 10 листи по 20 кандидати — всичко 200 кандидати; въ Пловдивския окръгъ има около 150 села, значи, отъ всѣко село ще се вземе по единъ кандидатъ и ще се тури въ листитѣ.

Х. И. Поповъ: Нищо, пакъ сборътъ ще се вземе.

Д-ръ Б. Вазовъ: Тѣзи хора ще мислятъ добросъвѣстно, че тѣ сж кандидати. Вѣтърѣ, тѣ не сж никакви кандидати, защото не може да има 200 кандидати въ единъ окръгъ, който избива 22 души само. Тогава това е една измама за самитѣ кандидати, това е една измама и за избирателитѣ, които ще се повлѣкатъ да гласуватъ за една такава листа. Защото какви ще бъдатъ листитѣ? Листитѣ ще бъдатъ околийски, локални, махленски. Моето прѣдложение е друго. Азъ не насърчавамъ разцѣплението, но азъ казвамъ: ако, паче чаяния, дойде до тамъ, че централното бюро на една партия се залича въ своя деспотизъмъ и скжса връзкитѣ си съ живия животъ на обществото, . . .

Х. И. Поповъ: Именно азъ не давамъ да скжса тѣзи връзки.

Д-ръ Б. Вазовъ: . . . тогава нека групата излѣзе като нова партия съ бѣла бюлетина да се състезава. Обаче тукъ вие да туряте десетъ листи зелени съ по 22, 23 или, като е сега, съ 24 кандидати въ Пловдивския окръгъ, значи 300 души кандидати — тая измама може ли?

Х. И. Поповъ: Вашитѣ бѣли листи може да бъдатъ 400. Сжщото е.

Д-ръ Б. Вазовъ: Ами азъ питамъ: ако утрѣ нѣкой депутатъ си даде оставката или умре, кой кандидатъ по листата ще го замѣсти? Вие, г. Поповъ, ни карате да попадате тукъ въ единъ водоѣртежъ, отъ който не може да се излѣзе. И азъ съжалявамъ, че Вие, единъ човѣкъ свѣдущъ по тая материя — уважавамъ Ви — излизате съ едно прѣдложение, което съдържа толкова много заблуждения, което, безъ да знаете, съдържа една измама и една лъжа къмъ избирателитѣ и кандидатитѣ за всѣкъждѣ. Тежко и горко, г. г. народни прѣдставители — и азъ тукъ защитавамъ партийния животъ, и да разбератъ онѣзи, които се съмнѣватъ въ моето прѣдложение, че азъ не съмъ противъ партийния животъ и партийната дисциплина — тежко и горко на онази партия, която прѣдъ навечерието на избора ще се яви съ десетъ цвѣтни бюлетини, които ще се състезаватъ помежду си.

Х. И. Поповъ: При вашитѣ бѣли листи сжщо ще се явятъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Защото най-близкитѣ най-много се каратъ. Вие ще изразходвате повече енергия да се борите срѣщу една своя близка бюлетина, отколкото да се борите срѣщу друга една бюлетина, на правителствената или друга партия.

Ето защо, г. г. народни прѣдставители, азъ апелирамъ къмъ г. Попова да признае, че тукъ той е попадналъ въ единъ безизходенъ пѣтъ, и противорѣчия се срѣцатъ на всяка крачка. Сжщо апелирамъ и къмъ г. Гиргинова да не настоява на своето прѣдложение, а да се приеме моето прѣдложение тѣй, както е редактирано, само съ гая промѣна, която г. министърътъ иска и азъ се съгласяхъ, а именно: вмѣсто „групата“, да се тури „партийната група“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на вжтрѣшнитѣ работи.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Законоположението, което ще гласуваме сега, излиза отъ частна инициатива. Азъ искамъ, собствено, да си дамъ само мнѣнието, защото такива въпроси наистина въ чужбина рѣдко ставатъ по парламентарна инициатива, а се уреждатъ обикновено отъ прѣдложение на министра, който ще има възможность да прѣцѣни обективно условията на партийния животъ, да може да види какво той собствено иска и какви належащи нужди трѣбва да се удовлетворятъ чрезъ едно ново законодателство.

Г. Вазовъ иска да цѣри една врѣменна нужда. Той констатира навѣрно, че партийниятъ животъ тѣй злѣ върви, че партиитѣ тѣй се раздѣлятъ, шото ще бъде скандалъ сега въ прѣдстоящитѣ избори, само по искането на централното бюро, извѣстни голѣми групировки отъ нашитѣ стари партии да не могатъ да се прѣдставятъ въ бъдещето състезание прѣдъ българския народъ. И азъ такава значението му давамъ. Станаха даѣ нови прѣдложе-

ния. Менѣ ми се чини, г-да, че много бъркаме въ този въпрос тъй, както го дебатираме. Азъ често пѣти съмъ говорилъ, че у насъ смѣсваме много често двата елемента, които сѣ главнитѣ фактори на избора. Изборътъ е резултатъ на два фактора: на единъ мораленъ и другъ технически. Моралниятъ факторъ е способността на гражданина да може да се опрѣдѣли партийно и съзнателно, да си избере мѣсто въ партийния животъ на страната, въ една или друга политическа групировка; а техническиятъ факторъ сѣ всички ония системи, които се избиратъ, за да можемъ да нагодимъ проявлението гласа на избирателя, да се даде то вѣрно, точно, съ единъ справедливъ резултатъ.

Х. И. Поповъ: Безъ да се натиска.

Министъръ Н. Мушановъ: Колкото, уважаеми г-да, да приказваме днесъ по това измѣнение, което правимъ по цѣлата система, азъ искамъ да видя въ България, че ще се убѣдятъ вече политиканитѣ, какво никакви свършени системи не сѣ въ състояние радикално да влияятъ върху моралното повдигане на избирателитѣ и че навредъ — който е училъ историята на прѣдставителството знае — системата еволюционно става по-свършена съ моралното свършенство на избирателя. Сега, какъ стои положението относително първия, моралния факторъ въ избора — българския избирателъ? Това, което правимъ днесъ, уважаеми г-да — не трѣбва да си правимъ никакви илюзии — това е стариятъ повикъ на българския партиенъ инстинктъ, който отива повече къмъ раздѣлението, отколкото къмъ партийното обединение. И тъкмо гонейки ние цѣлата чрѣзъ тая тирания, както казахме наврѣмето, на централното бюро да пази партията отъ раздѣление, като видѣхме, че не сполучихме, сега вече правимъ първо отклонение да дадемъ възможностъ на българина такъвъ, какъвто си е той — морално сѣденъ като гражданинъ, политиканъ и партиенъ човѣкъ — да прояви волята си. Ние ще нагодимъ собствено сега техниката само по неговия партиенъ моралъ, но чрѣзъ техниката свършено не повдигаме морала на партиитѣ. Тѣзи думи считамъ за нужно да кажа, защото се прѣплитатъ много въ прѣдложението на уважаеми г. Поповъ. Той прави една формула, която първо засѣга — вѣрно е, и нека го кажа, както уважаемиятъ г. Вазовъ го спомена — единъ пунктъ отъ чл. 65, който никакъ не е засегнатъ въ прѣдложената отъ г. Вазова алинея, и отъ гледището на реда на законодателството това нѣщо не може да стане, и още повече не може да стане на трето четене.

Х. И. Поповъ: То е ваша практика.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. Поповъ! Нека се разбирате. Онази практика на г. Данева дава възможностъ поне всѣки членъ отъ извѣстенъ законъ, който фактически не се засѣга въ самия законъ, да бѣде обсъденъ на три четения отъ народното прѣдставителство и да бѣде гласуванъ като единъ редовенъ законъ. Когато на трето четене се повдигатъ нови въпроси, засѣгащи друга алинея, то значи на трето четене да се разрѣшава единъ свършенъ новъ въпросъ.

Х. И. Поповъ: Нами казвате, че на трето четене ще бѣде дебатирането?

Министъръ Н. Мушановъ: Ама, г. Поповъ, казахме на трето четене да се поправи редакцията на тая бѣлѣжка, която г. Вазовъ дава, а не да повдигаме различни въпроси, които да прокараме на трето четене набързо. Защото парламентарната практика е установили този начинъ на изработване законитѣ не отъ капризи, ами отъ това, че трѣбва единъ въпросъ, повдигнатъ тукъ, да се изучи, дебатира на три четения, да може най-сериозно да се обсъди и да се гласува. Ето какъ е парламентарното, ако искате тъй да се изразя, при дебатирането на този въпросъ.

Сега, нѣколко думи по сжщество и ще свърша. Г. Поповъ казва: „Партиитѣ се раздѣлили, много групировки — рой, всѣка партия рой всѣка година. Азъ, казва, съмъ поддръжател на това, че пропорционалната система трѣбва да си остане такава, каквато си е, искамъ, обаче, да прѣмахна диктатурата на централното бюро, което дѣйствува отъ името на партията и да дамъ възможностъ на всички ония, долу, голѣми партийни хора, особено ония, които мислятъ различно отъ прѣдставителитѣ на

партията, отъ централното бюро, да проявятъ своя гласъ“. До тукъ собствено ние сме съгласни, защото това желае и г. Вазовъ. Той дава тая възможностъ на партийната групировка, която иска да се отдѣли.

Х. И. Поповъ: Азъ само събирамъ гласоветѣ — нищо повече не права.

Министъръ Н. Мушановъ: Но г. Поповъ отива по-нататъкъ и казва: „Но, давайки свобода на партиитѣ да се дѣлятъ, да образуватъ групировки, азъ не желая партията да губи“.

Х. И. Поповъ: Да, да, защото се казва, че е отъ сжщата партия. Схванете ми мисълта.

Министъръ Н. Мушановъ: Моля Ви се, чакайте, не ме прѣкъсвайте, азъ я схващамъ. — И г. Поповъ казва: „Въ името на какво, на каква справедливостъ една партия, макаръ и разцѣпена, обаче проявила гласоветѣ си, ще трѣбва да я изхвърлите отъ резултата на изборитѣ, защото гласоветѣ на отдѣлнитѣ групировки, може би, дане достигнатъ дѣлителя, кворума?“ И казва: „Това е несправедливо“.

Х. И. Поповъ: Да, несправедливо е.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. Поповъ! Нека си кажемъ мнѣнието: ако тъй ми възразявате, не ще мога да Ви отговоря. Азъ много добръ разбрахъ мисълта на г. Попова. Той казва: „Какъ могатъ да останатъ ялови гласоветѣ на всички ония, които сѣ се отдѣлили?“

Х. И. Поповъ: Да, да, така е.

Министъръ Н. Мушановъ: Ами че ялови сѣ. Защото и да съберете всички гласове на тия отцѣпници, на тия яловици, тѣ никога нѣма да направятъ плодна партия, понеже ако бѣха въ плодни партии, тѣ щѣха да седятъ въ нея.

Х. И. Поповъ: Тѣ седятъ въ нея, но лицата въ листата не искатъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Нѣма защо да фаворизираме яловитѣ, да събираме гласоветѣ на всички, които сѣ ялови, и тъй да създадемъ партия. Ами то значи да унищожимъ тая партия и да направимъ и нея безплодна, защото тъкмо по тоя начинъ, г-да, ние, като ще съберемъ все яловитѣ, ще направимъ цѣлата партия ялова и въ нея нѣма да има нищо плодно. Най-сетнѣ туй централно бюро е въпросъ на партийния животъ, не на нашата регламентация. И нека всѣки партиенъ човѣкъ да разбере, че когато ставатъ общински избори или избори за окръжни съветѣ, да се избере такова централно бюро, което да отговаря най-добре на партийнитѣ желания. И вмѣсто да дадемъ поощрения на нашия партиенъ животъ въ тая насока — всѣки да избере достоенъ човѣкъ да го прѣдставлява — ние искаме да унищожимъ авторитета на партийното централно бюро и да направимъ партията ялова. Съ това мислите ли, че ще уредимъ партийния животъ на страната?

Н. Начевъ: Ако се раздѣли централното бюро, кой ще рѣши въпроса?

Министъръ Н. Мушановъ: Вие какво желаете сега? Поради моралната разнебитеностъ на партията да искате чрѣзъ механически срѣдства, чрѣзъ техниката да я направите силна? Това не бива, г. Поповъ. Да не си правимъ илюзии, защото онова разцѣпение долу е моралната криза въ една партия въ тая смисълъ, че щомъ има толкова хора да бѣгатъ отъ нея, значи, че тѣ нѣматъ вече връзка съ нея, и нѣма защо да отивамъ азъ чрѣзъ механически срѣдства отъ тукъ, както прѣдлага г. Поповъ, да съединявамъ групировкитѣ, които се разединяватъ. Защо да имъ дамъ поощрение, когато сами се разединяватъ, и да смѣтате, че като съберемъ гласоветѣ, ще дадемъ животъ на партията? Това противорѣчие не мога да разбера.

Второто съображение е отъ технически характеръ. Ето какъвъ случай ще ви прѣдставя. Вие имате двѣ отдѣлни групировки отъ партията, борятъ се помежду си. Взимамъ примѣръ по кворумъ 1.200 гласа; едната получава 650 гласа, а другата 550. Когато тѣ се борятъ отъ

дълно, тия гласове сж ялови, тѣ се губятъ. И тѣзи хора, които сж видѣли, че тѣхниятъ трудъ е яловъ, за идущитѣ избори ще си чукатъ главата и ще си кажатъ: „Защо не се съгласихме, за да имаме единъ прѣдставителъ, ами отидохме да се раздѣлимъ?“ — По този начинъ партиитѣ ще се дисциплиниратъ, ще се събератъ, нѣма да се разединяватъ.

Х. И. Поповъ: Свободна ли е волята, когато я нагискатъ отгорѣ?

Министъръ Н. Мушановъ: Моля Ви се, джанъмъ, изслушайте ме! Това не е въпросъ на псувни, а въпросъ на разискване. Технически казвамъ: 650 и 550 гласа правятъ 1.200. Събрахте ги вие и, по вашитѣ правила, ще дадатъ единъ прѣдставителъ, обаче извънъ съображенията на г. Гиргинова, които иматъ значение, г. Поповъ, защото трѣбва да се разбере — нека отворя скобки — че нашата система нито е за партийния цѣвъ, нито е за личността; тя е смѣсена: има цѣвъ на партията, обаче има и лицата, които се написватъ подъ редъ. Ако нашата система бѣше оная, която се прѣпорѣчва като най-свършена — глобалната — където всѣки избирателъ ще си даде гласа за цѣвъта, за партията и сетнѣ централното бюро ще разпрѣдѣли мандатитѣ по свое разбиране и по значението, което иматъ лицата въ партията, тогава бѣше друго. Напр., на Либералната партия се паднали 22 мандата и централното бюро казва: „Г. Пешевъ, г. Поповъ, не знамъ кой господинъ“ — ще раздаде мандатитѣ и тѣ ще бждатъ избрани. Но у насъ не е тая система. Ние имаме системата на цѣвъта, комбинирана съ личния елементъ. И затуй г. Поповъ — може би по-старъ партизанинъ отъ мене — знае, когато дойде въ Пловдивъ да прави избори, избирателитѣ не гледатъ само, че бюлетината е зелена, ами гледатъ г. Поповъ ли е начело на листата, или г. Иванъ Драгановъ. Тѣй че нѣма защо да откажете значението на личния елементъ въ нашата система.

Х. И. Поповъ: Не го отказвамъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Та поради туй, съображението на г. Гиргинова, че, когато се даватъ гласоветѣ гѣмко въ борбата, когато сж се раздѣлили тѣзи двѣ листи, резултатътъ ще бжде да извадите неприятнитѣ лица на друга група, друго съображение нѣма. Да ви кажа сега техническиятъ неудобства. Имате тия двѣ листи и ми сочите чл. 120. Ами чл. 120 иска пропорция, а такава не може да има безъ отношение между двѣ величини, а вие имате единъ избранъ.

Х. И. Поповъ: Ами ако има петъ души?

Министъръ Н. Мушановъ: Азъ ви казвамъ случай съ единъ.

Х. И. Поповъ: Ако е единъ, ще бжде този отъ групата, който има най-много гласове.

Министъръ Н. Мушановъ: Обикновено, когато искате да сгруппирате нѣколко ялови гласове, които се губятъ, цѣвъта е да се избере единъ човѣкъ отъ двѣтѣ листи. Съ чл. 120, който прѣдполага разпрѣдѣление на мандатитѣ по пропорция между нѣколко хора, не можете да уредите въпроса и ще трѣбва непременно да приемете, че ще бжде избранъ она, който е получилъ повече гласове въ едната листа.

Х. И. Поповъ: Разбира се.

Министъръ Н. Мушановъ: Азъ критикувамъ Вашето прѣдложение и Ви посочвамъ единъ случай, който не е уреденъ отъ него.

Х. И. Поповъ: Азъ Ви казвамъ, че е уреденъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Какъ смѣтате вие, че ще реализирате и ще подобрите партийния животъ, когато Вие, г. Поповъ, сте се скарали съ Вашъ виденъ приятелъ политиканъ въ Пловдивъ и вашитѣ хора видятъ, че сте разединили партията си, а пѣкъ тѣ изберахъ него, защото сте се борили противъ него? Ами това нали шокира, нали кара единъ човѣкъ да не може да разбере защо гласува и прави избори? То повече деморализира, отколкото да морализира.

Х. И. Поповъ: Това е моралъ; ние тукъ закони създаваме — морална сила не се дава.

Министъръ Н. Мушановъ: Прѣдложението, което Вие правите и съ което сте искали да направите нѣщо добро, увѣрявамъ Ви, г. Поповъ, че дезорганизира и никакви резултати не дава; то такова смѣшение прѣдизвиква, че ние наистина си оставаме съ старото погрѣшно гледище, като смѣтаме, че тия техники, които уреждаме въ изборитѣ, ще спасятъ страната. Противно е моето убѣждение: и най-несправедливата система при по-свършенъ моралъ у избирателитѣ е по-добра, отколкото и най-справедливата система при единъ избирателенъ корпусъ, който си е останалъ такъвъ, какъвто е билъ прѣди 20 години, и който днесъ парадирва съ най-свършена пропорционална система. Това е моето заключение. За мене е по-добро всичко онова, съ което може да се постигне едно вътрѣшно съгласие морално, една обединеностъ въ партийнитѣ групировки. Партийната групировка не е юридическа групировка, а е волна групировка на хора, които гонятъ еднакви политически и обществени цѣли. Тамъ има повече морална връзка, отколкото юридическа и затуй нѣма защо да си правимъ илюзия. Затуй, азъ казвамъ: възможна въ този пѣтъ, където партиитѣ иматъ още участие въ нареждането на листитѣ. Фактътъ, че всички партии свикватъ партийни конгреси, че всички партии днесъ искатъ да си прѣизбератъ партийнитѣ бюро — което го правятъ, защото избори идатъ, и всѣка партия иска да си изправи прѣдъ тѣхъ — ми прави добро впечатление, защото виждамъ, че партийниятъ животъ въ страната става по-сериозенъ, ако не гледаме партизански на въпроса. Когато туй правимъ и когато виждаме, че живѣемъ въ врѣмена, когато всѣка партия кипи, и партийниятъ животъ върви да става по-солиденъ въ бждаще, нека и ние да оставимъ да стане той по-солиденъ, отколкото да направимъ отъ партиитѣ парчета, и то парчета ялови, като смѣтаме, че ще направимъ партии плодни. Това е една илюзия.

Съ това свършвамъ.

Прѣдложението на г. Гиргинова, по мое разбиране, откъмъ практическа страна е по-добро, защото дава възможностъ два мѣсеца прѣди изборитѣ да се регистрира листата. Тия въпроси най-напрѣдъ се разрѣшаватъ съ огледъ на практическитѣ резултати, които искаме да получимъ. Сега тая работа не можемъ да я направимъ, защото, възможно е, изборитѣ да станатъ подиръ два мѣсеца и азъ, напр., ако желая да направя партийна групировка, нѣма да имамъ възможностъ да я регистрирамъ цѣвъта и, по силата на друго разпорѣждане, сждътъ ще ме отхвърли, защото не е направена общата регистрировка на партийната група. Заради туй азъ приемамъ да мице прѣдложението, както е направено отъ г. Вазовъ.

За себе си ще направя двѣ бѣлѣжки, които сж отъ голямо значение — да се знае, че сж давани отъ тукъ — защото едно окръжно трѣбва непременно да уреди тия въпроси. Азъ поддържамъ, че знакъ противъ общественитѣ нрави и противъ общественния моралъ не може да бжде като знакъ на бюлетината; знакъ, било държавенъ гербъ или всѣки другъ, накърняващъ суверенитета на държавата, сжщо не може да бжде знакъ на бѣлата бюлетина. Тѣзи работи ще можемъ да ги уредимъ съ едно окръжно до сдилищата. Азъ смѣтамъ, че тая бѣлѣжка може да се каже и тукъ.

Х. И. Поповъ: Когато въ бюрото сж раздѣлени, както сж, напр., сега народнолибералитѣ, сждътъ кои ще прѣдпочете?

К. Панайодовъ: Ще си иматъ отдѣлни листи.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. Поповъ! Ако има нѣщо сериозно въ това, което говорихте, то е туй.

Х. И. Поповъ: Претендира, напр., г. Драгиевъ, но не си завѣрява листата, и сждътъ ще се обърне само къмъ Стамболийски. Какво ще стане тогава?

К. Панайодовъ: И Драгиевъ ще си завѣри листата.

Х. И. Поповъ: Ако си завѣри, то е друго, — тогава нѣма нужда отъ какво измѣнение на закона.

Министъръ Н. Мушановъ: Ще Ви кажа двѣ думи. Споредъ моето разбиране, наистина сждътъ ще се намѣри въ

трудно положение, когато двѣтъ групировки, да кажемъ на Народнолибералната партия, взематъ да се ползватъ съ сѣщия цвѣтъ, който е регистриранъ. Тамъ въпросътъ е само за цвѣта. Сигурно сждѣтъ, додѣто нѣма извѣстие, че е имало партийен конгресъ, че е сезиранъ, че е избранъ отъ бюро, ще остане на становището, че има едно бюро, което е още врѣменно, когато е била регистрирана листата. Но менѣ не ме е страхъ отъ туй, г. Поповъ, защото другата група, за която сждѣтъ може да се съмнѣва, ще отиде да си регистрира цвѣта и чувствувайки се по-силна отъ онай, която е узурпирала цвѣта, ще се бори съ цвѣта, защото не цвѣтътъ е партията; цвѣтътъ е само бѣлѣтъ, който опрѣдѣля вѣншни признаци на партията. Партия е онова, което всѣки носи въ себе си: съзнанието и волята да побѣждава. И съмъ убѣденъ, че г. Генадиевъ може да държи цвѣта на партията, но ако неговата група, която се отдѣля, е по-слаба отъ другата, то тази послѣдната мимо партийния цвѣтъ ще му вземе гласоветѣ. Нѣма защо да мислите, че цвѣтътъ, съ който партийтъ конкуриратъ, е светиня — не си правете тази иллюзия и заради туй отъ тѣзи работи менѣ не ме е страхъ.

Х. И. Поповъ: Вие кажете сждѣтъ какво ще рѣши.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Христо Янковъ.

Х. Янковъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ внасямъ едно прѣдложение въ смисълъ, че партийтъ може да си служатъ за бюлетини съ бѣлата хартия прѣвъ прѣдстоящитѣ избори за градски, селски, окръжни съвети, училищни настоятелства и за народни прѣдставители като врѣменна мѣрка.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: То се разбира.

Министъръ Н. Мушановъ: Като дойде друга Камара, ще го измѣни.

Х. Янковъ: И тая врѣменна мѣрка ще служи, за да може да се улеснимъ при положението, при което се намираме, ако нѣма хартия, да не се лишаватъ избирателитѣ и партийтъ отъ бюлетини, тогава ще си послужатъ съ бѣла хартия; тя е врѣменна мѣрка, като се изпълнятъ постановленията на чл. 64, защото прѣдложението на г. Вазовъ, дѣто спомена за партийни групи, има за цѣлъ да разцѣли партийнитѣ организации, а това не е добръ — азъ тѣй схващамъ работата. И затова, понеже избирателниятъ законъ има за цѣлъ да групира партийтъ и понеже има много недостатѣци, тѣ въ бѣдаче трѣбва да се поправятъ, а не сега така набързо, защото всѣка бърза работа може да има въ себе си грѣшки, и азъ смѣтамъ, че и сега, ако приберземе, ще направимъ грѣшка. Затова да се ограничимъ засега, прѣдъ видъ, че не може да се намѣри цвѣтна хартия съ цвѣтоветѣ на разнитѣ партии, да се улеснимъ за прѣдстоящитѣ избори съ бѣлата хартия, на която отгорѣ, начело, ще личи названието на партията или нѣкой отличителенъ знакъ. Съ туй прѣдложение остава си цѣлата пропорционална система въ това положение, въ което се намира, нѣма да става никакво разцѣпление и ще се признаятъ партийнитѣ организации тѣй, както си стоятъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Пристѣпваме къмъ гласуване.

Има направено прѣдложение отъ народния прѣдставителъ г. Христо Поповъ, което казва: (Чете) „Къмъ чл. 65 забѣлѣжка а да се прибави забѣлѣжка б, която гласи:

„Забѣлѣжка б. Группи отъ една и сѣща партия могатъ едновременно да се ползватъ съ цвѣта на партията, безъ да може централната организация да ѝ запрѣти това. Сборътъ на дѣйствителнитѣ гласове, полученъ отъ сѣщитѣ тия групи, се счита сборъ, полученъ отъ партията. Послѣдната получава толкова избраници, колкото се пада на тоя сборъ при раздѣлението на избраницитѣ съгласно чл. 120 между партийтъ. Така полученитѣ избраници групитѣ си раздѣлятъ помежду си по реда, опрѣдѣленъ отъ чл. 120.

„Въ груповитѣ листи едно и сѣщо лице може да учествува въ всички или нѣкой отъ тѣхъ въ едно и сѣщо или въ разни мѣста, по редъ.

„Алинея седма на чл. 65 се отмѣнява“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ това прѣдложение на г. Попова, моля, да си вдигнатъ ржката. Меншество.

Обаждатъ се отъ либералнитѣ групи: Болшинство.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката и да дадатъ възможностъ на прѣдседателството да провѣри. Има 37 гласа, г-да, значи не е болшинство.

Има прѣдложение, направено отъ г. Гиргинова.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Понеже г. министърътъ не го приема, азъ го оттеглямъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има прѣдложение, направено отъ народния прѣдставителъ г. Христо Янковъ. (Глъчка)

Моля ви се, г-да, когато се гласува, пазете тишина, за да може да се разберемъ, защото подирѣ се нахвърляте всички върху бюрото, че неправилно се гласувало.

Има прѣдложение отъ народния прѣдставителъ г. Янковъ, което казва така: (Чете) „§ 2. Къмъ чл. 65 се прибавя слѣдната забѣлѣжка; „Партийтъ могатъ да си послужатъ и съ бѣла хартия за бюлетини въ първитѣ прѣдстоящи избори за селски, градски, окръжни съвети, училищни настоятели и за народни прѣдставители, като начело на бюлетината бѣде означено названието на партията или пѣкъ нѣкакъвъ отличителенъ знакъ.

„Срѣмо бѣлата бюлетина се изпълняватъ постановленията на чл. 64“.

Които сѣ съгласни да се приеме това прѣдложение на г. Янковъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Меншество.

Които приематъ на трето четене законопроекта, както се чете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство. Има думата г. Еджемъ Рухи.

А. Коновъ: Какво ще говори? Има дневенъ редъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. г. народни прѣдставители! По поводъ на една интрига отъ грѣцки източникъ, който приписва невѣрни и лѣжливи дѣяния на нашитѣ колеги народни прѣдставители мюсюлмани тукъ, тѣ искатъ да прочетатъ една декларация.

К. Пастуховъ: Тѣ по-хубаво да се прѣдпазватъ, когато правятъ декларации навънъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Понеже декларацията не бѣше готова въ началото на засѣданieto, остана за сега и азъ ви моля, г-да, да я изслушате.

Е. Рухи: (Отъ трибуната) (Чете) Г. г. народни прѣдставители! Солунскиятъ в. „Македония“ отъ 13 мартъ съобщавъ, че грѣцкиятъ министъръ-прѣдседателъ г. Венизелосъ заявилъ, че 12 души народни прѣдставители-мюсюлмани отъ нашето Народно събрание били изказали чрѣвъ нѣкакъвъ документъ желанието на турското население отъ Западна Тракия да се присѣдини къмъ Гърция.

„Отъ името на 6 души депутати-мюсюлмани отъ Гюмюрджинския окръгъ имаме честъ да заявимъ по най-формаленъ начинъ, че никакво подобно изявление никѣдъ не сме направили. За насъ важи заявлението, което направихме съ подписитѣ си на 5 т. м. тукъ, въ Народното събрание, което и сега потвърждаваме“.

К. Пастуховъ: (Възразява нѣщо)

Д. Кьорчевъ: Оставете човѣка да довърши!

Е. Рухи: Азъ казвамъ истината, г. Пастуховъ! Това не е декларация отъ Стокхолмъ, г. Пастуховъ! (Продължава да чете)

„Останалитѣ 5 души народни прѣдставители-мюсюлмани отъ Гюмюрджинския окръгъ, които отъ началото на сесията отсъствуватъ отъ България, убѣдени сме, тоже не сѣ направили подобно изявление. Колкото за дванадесетия народенъ прѣдставител-мюсюлманинъ отъ Гюмюрджина, Мехмедъ паша, той се е поминалъ прѣди 3 години и, естествено, не е могълъ да направи изявление“. (Ржкоплѣскане отъ либералнитѣ групи)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Длъжностъ ми е и удоволствие ми е да изкажа отъ ваше име благодарността ни за токущо направеното изявление отъ нашитѣ другари-мюсюлмани,

прѣдставители на Гюмюрджинския окръгъ. Въ границитѣ на България за никого това изявление не съставлява нѣщо ново. Лоялността, вѣрността на нашитѣ другари-мюсюлмани къмъ тѣхното и наше общо отечество България не може никога да бѣде турена подъ никакво съмнѣние отъ никого. Съ своето поведение въ Камарата, съ своето поведение въ страната, не само г. г. народнитѣ прѣдставители-мюсюлмани, но и цѣлото мюсюлманско население никога не е проявявало прѣзъ всичкото врѣме на съществуването на България, кога въ по-малки, кога въ по-голѣми граници, актове на прѣдательство и бунтъ къмъ тѣхното отечество и къмъ българската държава. Напротивъ, тѣ винаги съ не по-малко усърдие, съ не по-малкъ патриотизъмъ и прѣданостъ къмъ общото отечество сж се борили заради него въ минути на тежки изпитания, както бѣше въ първата, въ втората и въ послѣдната войни. Това е цѣлата истина, това е несъмнѣната истина, това е, което е потвърдено съ факти, съ данни; това е скрепено, ако щете, съ кръвта на тѣзи наши добри съграждани.

Обаждатъ се: Вѣрно! (Ржкоплѣскане отъ всички страни)

Министър-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Но това бѣше недавно потвърдено съ едно формално изявление, което всички г. г. народни прѣдставители отъ мюсюлмански произходъ направиха тукъ, въ Камарата, на 5 мартъ. За оня, който иска да знае истината, който иска да знае чувствата на мюсюлманското население въ прѣдѣлитѣ на нашата страна, па ако щете и вѣнъ отъ нейнитѣ прѣдѣли, къмъ България, тѣзи чувства сж несъмнѣни, тѣ сж ясни, тѣ не допушатъ никакви стремления къмъ отдѣляне отъ България и присъединяване къмъ една държава, каквато е Гърция. Обаче, вѣнъ отъ границитѣ на България, вѣнъ отъ тази сграда, както виждате, постоянно се правятъ интриги. Отзвукъ на тия интриги бѣше декларацията, която се направи по-рано, отзивъ или по-право казано реагиране срѣщу тѣзи интриги, прѣдизвиква тѣзи г. г. народни прѣдставители да направятъ туй изявление. Още веднѣжъ като изказвамъ общата благодарностъ на народното прѣдствителство къмъ нашитѣ другари, които направиха туй изявление, считамъ за нужно да увѣря народнитѣ прѣдставители мюсюлмани отъ Гюмюрджинския окръгъ, че правителството ще направи всичко, каквото може, за да доведе до свѣдѣние на вѣншия свѣтъ, когото други искатъ да заблудятъ и когото могатъ да заблудятъ, това формално и тържествено изявление, което тѣ правятъ днесъ съ тази искреностъ и съ това единодушие. (Ржкоплѣскане отъ всички страни)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Слѣдната точка отъ дневния редъ е трето четене на законопроекта за измѣнение и допълнение на нѣкои членове отъ закона за народното просвѣщение и чл. чл. 5 и 6 отъ закона за Държавното музикално училище.

Моля г. докладчика да го прочете.

Докладчикъ А. Коновъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за измѣнение и допълнение на членове 11, 12, 17, 20, 21, 22, 43, 61, 67, 68, 69, 72, 77, 79, 86, 91, 101, 110, 123, 124, 125, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 138, 149, 150, 152, 155, 160, 164, 165, 171, 172, 173, 175, 178, 182, 183, 184, 186, 190, 194, 195, 196, 201, 256, 258, 259, 263, 265, 271, 279, 292, 302, 305, 307, 321, 329, 272, 334, 337, 340, 341, 398, 399, 400, 401, 402, 414, 418, 430, 456, 484, 485, 486 и 489 отъ закона за народното просвѣщение и членове 5 и 6 отъ закона за Държавното музикално училище.

Новитѣ промѣни:

Къмъ послѣдната алинея на чл. 11 се прибавя:

„Въ счетоводно отношение царството се раздѣля на области отъ по 2—3 учебни окръга; всѣка областъ има свое счетоводство съ потребни персоналъ, което счетоводство е подвѣдомствено на счетоводното отдѣление при министерството и се причислява къмъ една отъ окръжнитѣ училищни инспекции.

Въ алинея 2-ра на чл. 12 се внасятъ следнитѣ промѣни: „Думитѣ „1.200 л. годишно“ се замѣняватъ съ „2.400 л. годишно“. Освѣнъ това държавата имъ заплаща и възнаграждението като учители, ако общината, въ която сж били, дава такова на учителитѣ отъ тѣхната категория.

Прѣди забѣлѣжката къмъ чл. 12, която се прѣхвърля слѣдъ алинея II на сжщил членъ и става забѣлѣжка II, се прибавя:

„З а б ѣ л ѣ ж к а I. Прѣписката на учебния комитетъ се води отъ особенъ чиновникъ, комуто се възлага и работата

по служебнитѣ и ревизионнитѣ листове на учителитѣ, както и оная по събиране и групиране на статистическитѣ свѣдѣния“.

Къмъ чл. 17 се прибавя слѣдната алинея:

Всички изброени въ този членъ чиновници получаватъ заплатата като учители (респективно като околийски училищни инспектори), увеличена за главния секретаръ съ 3.600 л., за началницитѣ съ по 2.400 л., а за подначалницитѣ и уредника на училищния музей съ по 1.200 л. годишно.

Останалитѣ чиновници въ министерството съ завършено срѣдно образование получаватъ годишна заплата 2.100 лева, а писаритѣ съ сжщото образование и други чиновници съ непълно срѣдно, както и заваренитѣ отъ тоя законъ писари съ непълно срѣдно образование, получаватъ 1.800 лева годишно. Заплатитѣ на единитѣ и другитѣ се повишаватъ 9 пѣти прѣзъ три години съ по 240 л. годишно, като имъ се зачитатъ всички прослужени години на държавна и общинска служба безъ толкова, колкото сж неоходими за завършване срѣдно образование.

Заваренитѣ персоналъ запазва мѣстата си и се класира по цензъ и прослужени години съгласно съ алинея III на този членъ. Слѣдъ влизането въ сила на тоя законъ, за писари се приематъ само лица съ срѣдно образование. Слѣдъ чл. 20 се прибавя:

З а б ѣ л ѣ ж к а. Ревизията по техническитѣ прѣдмети министерството възлага на сжщитѣ главни инспектори, а когато намѣри за нужно — и на специални лица.

Къмъ чл. 21 се прибавя:

„И получаватъ заплата, каквато имъ се пада като на редовни учители, увеличена съ 2.400 л. годишно“.

Чл. 22 се измѣнява така:

Учителитѣ-лѣкари, жбболѣкаритѣ и хигиеничното състояние на училищата се ревизиратъ отъ специаленъ инспекторъ-лѣкаръ, който трѣбва да е билъ най-малко 5 години учителъ-лѣкаръ. Той се назначава съ указъ и получава заплата, каквато му се пада като учителъ-лѣкаръ, увеличена съ 2.400 л. годишно.

Въ чл. 43, буква б, слѣдъ думитѣ „училищни лѣкари“, се прибавя „и жбболѣкари“, а думата „общинитѣ“ се замѣнява съ: „сѣответнитѣ училищни органи“.

Въ чл. 61 думитѣ „отъ 1 до 2 лева“ се замѣняватъ съ „отъ 2 до 4 лева“.

Въ чл. 67 ставатъ слѣднитѣ промѣни:

Буква ж и алинеята слѣдъ нея се изхвърлятъ. Третата алинея се измѣнява така: „При нѣмане на лица, които да отговарятъ на буква д на тоя членъ, могатъ да се назначаватъ и лица, свършили гимназия, духовна семинария и срѣдно земледѣлско училище, но като волнонаемни учители съ годишна заплата; тѣ подлежатъ на замѣстване съ редовни учители въ началото на учебната година. Основната заплата на тия учители, докато издържатъ държавенъ теоритически и практически изпитъ, е 1.800 л. годишно, увеличена деветъ пѣти прѣзъ всѣки три години съ по 240 л. годишно. До изпитъ тѣ се допушатъ само слѣдъ едногодишно учителствование въ народно първоначално училище. Старшинството на издържалитѣ изпита се опрѣдѣля споредъ всичкитѣ имъ прослужени години като учители.

За такива учители Министерството отваря специални ваканционни курсове по педагогия и училищно законодателство.

Въ забѣлѣжката на сжщия членъ се правятъ слѣднитѣ промѣни:

Думитѣ „960 л. годишна заплата“ се замѣняватъ съ: „1.500 л. годишна заплата, повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 240 лева годишно“.

Думитѣ, които слѣдватъ подиръ сжщата забѣлѣжка: „въ послѣдната алинея думата „три“ се замѣня съ думата „петъ“ се изхвърлятъ.

Чл. 68 се измѣнява така:

За да се назначи нѣкой за редовенъ учителъ въ прогимназия, освѣнъ дѣто трѣбва да отговаря на условията, прѣдвидѣни въ чл. 67, точка а, б, г, е, трѣбва още да е свършилъ висшъ педагогически курсъ.

Лицата съ пълно висше образование, не държали държавенъ изпитъ за учители въ срѣдни училища, могатъ да се назначаватъ за редовни учители въ прогимназия.

За редовни учители въ прогимназитѣ се назначаватъ и лица съ пълно срѣдно образование, които сж слѣдвали най-малко 4 семестра въ физико-математическия или историко-филологическия факултетъ на Университета въ София или въ чужбина, издържали сж първи университетски изпитъ, учителствували сж една година въ прогимназия или въ срѣдно училище и издържатъ съ успѣхъ специаленъ държавенъ изпитъ по една отъ групитѣ прѣдмети на висшитѣ педагогически курсове. За такива Мини-

стерството отваря специални ваканционни курсове по педагогия и училищно законодателство.

До като сѣм волнонаемни учители, тѣзи лица получаватъ годишна заплата 2.760 лева, повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 300 лева годишно.

Редовни първоначални учители, учителствували най-малко 5 години като такива въ първоначално училище или въ прогимназия, минаватъ за редовни учители въ прогимназията, слѣдъ като издържатъ държавенъ теоритически изпитъ по една отъ групитъ специални прѣдмети на висшитъ педагогически курсове. Класътъ и старшинството на тия учители се опрѣдѣля споредъ броя на прослуженитъ имъ години като учители, безъ двѣ.

За редовни учители въ прогимназията се назначаватъ и редовни околийски училищни инспектори, които сѣ прослужили като такива най-малко 10 години. При класирането на всички категории учители за прогимназия, зачитатъ имъ се всички прослужени учителски години безъ толкова, колкото сѣм необходимо за завършване срѣдно образование и висшъ педагогически курсъ, ако нѣматъ това образование, или едно отъ двѣтѣ.

При липса на редовни и волнонаемни учители съ посочения по-горѣ образователенъ цензъ, могатъ да се назначаватъ, като волнонаемни учители само за една година, и лица съ завършено срѣдно образование съ годишна заплата 1.800 л. Тя се повишава 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 240 л. годишно.

Забѣлѣжка I. За волнонаемни учители по рисуване, пѣние, ржкодѣлие и гимнастика могатъ да се назначаватъ и лица съ срѣдно общо или специално образование. Тѣ получаватъ годишна заплата 1.800 л., повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки три години съ по 240 л. годишно. Слѣдъ като издържатъ специаленъ държавенъ изпитъ, тѣзи учители ставатъ редовни прогимназиялни по техническитъ прѣдмети и се класиратъ по чл. 129.

Забѣлѣжка II. Редовни гимназиялни учители, които останатъ въ прогимназия, получаватъ заплата на редовни прогимназиялни. Ако такива учители минатъ въ срѣдно училище, при тѣхното класиране се зачитатъ и годинитъ имъ, прослужени въ прогимназия.

Чл. 69, алинея първа се измѣнява така: Основната годишна заплата на редовнитъ учители въ първоначалнитъ училища е 2.760 л., а въ прогимназията — 3.360 л. Тя се повишава 9 пѣти прѣзъ 3 години, за първитъ съ по 360 л., а за вторитъ — съ 480 л. годишно.

Алинея втора и трета отъ сѣщия членъ се прѣмахватъ.

Въ чл. 72, алинея II, слѣдъ думитъ „секретаръ на комисията е прогимназиялниятъ учител“ се прибавя: „Членовѣтъ на комисията получаватъ отъ държавното съкровище по 10 л. на заседание“.

Въ следващата алинея слѣдъ думитъ „по искането на окръжния училищенъ инспекторъ“ се прибавя: „слѣдъ прѣдварително разрѣшение отъ министерството“.

Въ послѣдната алинея на сѣщия членъ думата „кандидатитъ“ се замѣнява съ „волнонаемни“.

Въ чл. 77, алинея II, думитъ „10 до 20 часа“ се замѣняватъ съ „6 до 16 часа“.

Въ чл. 79 думитъ „120—240 лева“ се замѣняватъ съ „240—480 лева“, думитъ „120—480 лева“ се замѣняватъ съ „360—900 лева“, и думитъ „10—20 лева“ се промѣняватъ въ „20—40 лева“.

Въ забѣлѣжката къмъ измѣненята на алинея II (слѣдъ буква з) на чл. 86 думитъ: „или такива на седмиченъ часъ“ се изпускатъ.

Въ чл. 91, алинея III и IV, думитъ „540 л.“ се замѣняватъ съ „1.000 л.“; думитъ „990 л.“ се замѣняватъ съ „1.700 л.“ и думитъ „300 л.“ се замѣняватъ съ „600 л.“

Слѣдъ чл. 101 се прибавя:

Забѣлѣжка. Училищнитъ настоятели получаватъ отъ училищния бюджетъ отъ 4—10 л. на заседание, а прѣдседателтъ на училищното настоятелство получава мѣсечно възнаграждение, опрѣдѣлено отъ училищното настоятелство.

Слѣдъ чл. 110 се прибавя:

Забѣлѣжка. На Министерството на народното просвѣщение се прѣдоставя право да прѣобрѣща мѣжкитъ и дѣвически срѣдни училища въ смѣсени.

Въ чл. 123 думитъ „900—1.200 л. годишно“ се замѣняватъ съ „1.200—1.800 л. годишно“.

Къмъ чл. 124 се прибавя: „а сѣщо и по единъ жболѣкаръ“.

Въ чл. 125, алинея II, числата „240—480“ се замѣняватъ съ „480—720“.

Въ забѣлѣжката къмъ сѣщия членъ числото „2.400“ се замѣнява съ „4.200 л.“

Въ чл. 129, слѣдъ I алинея, се прибавя: Основната заплата на тия учители е 3.000 л. годишно. Тя се повишава деветъ пѣти прѣзъ всѣки три години съ по 360 л. годишно, като имъ се зачитатъ всички прослужени години като учители.

Слѣдъ алинея II на сѣщия членъ се прибавя:

Основната заплата на тия учители е 3.360 л. годишно. Тя се повишава деветъ пѣти прѣзъ всѣки три години съ по 480 л. годишно, като имъ се зачитатъ всички прослужени години като учители безъ двѣ.

Сѣщата заплата и повишение получаватъ и ония учители по техническитъ прѣдмети, които освѣнъ срѣдно образование иматъ най-малко завършенъ двугодишенъ специаленъ курсъ и сѣм държали държавенъ изпитъ по прѣдмета си.

Въ чл. 130 думитъ „16 до 24“ се замѣняватъ съ „18 до 24“.

Алинея II на сѣщия членъ се измѣнява така: Министерството опрѣдѣля това число споредъ прѣдметитъ и споредъ броя на ученицитъ. Само въ най-многолюднитъ срѣдни училища то може да остави директоритъ безъ уроци. Министерството може да назначава въ случай на нужда само за нѣколко уроци (най-много 10 седмично) за лектори бивши редовни учители, съ възнаграждение отъ 6—12 л. на прѣподаденъ урокъ.

Въ алинея III на сѣщия членъ числото 600 се замѣнява съ 1.200.

Чл. 131 се измѣнява така: Основната годишна заплата на редовнитъ учители въ гимназията е 4.200 л. Тя се повишава деветъ пѣти прѣзъ всѣки три години съ по 600 л. годишно. **Забѣлѣжка I и II** къмъ сѣщия членъ се прѣмахватъ.

Въ чл. 132, алинея I, думитъ: „и имали най-малко три-годишна служба“ се прѣмахватъ и се прибавя: „За жболѣкари се назначаватъ лица съ завършено срѣдно образование, добили право на жболѣкарска практика въ България и практикували поне една година.“

II алинея на сѣщия членъ става чл. 133 и се измѣнява така:

Въ служебно отношение и по заплата учителитъ лѣкари и жболѣкари се ползватъ съ всички права на редовни учители въ гимназия, и старшинството имъ се опрѣдѣля, като се зачете и врѣмето, което сѣм прѣкарили на държавна и общинска служба като лѣкари, безъ една година. Сѣщото важи и за учителитъ лѣкари и жболѣкаритъ въ основнитъ училища. Сегашниятъ чл. 133 безъ забѣлѣжката се изхвърля.

Въ чл. 135 числото 1.200 се замѣнява съ 2.400.

Въ чл. 138 думитъ „съ по 50—100 л. годишно на седмиченъ часъ“ се замѣняватъ съ слѣднитъ:

Заплатитъ на тия учители сѣм:

а) съ пълно срѣдно образование или съ семестри безъ изпитъ 1.800 л. годишно, увеличавана 9 пѣти прѣзъ 3 години съ по 240 л. годишно;

б) съ I университетски изпитъ — 2.760 лева годишно, увеличавана 9 пѣти прѣзъ 3 години съ 300 л. годишно.

в) съ пълно висше образование 3.360 л. годишно, увеличавана 9 пѣти прѣзъ 3 години съ 480 л. годишно.

Слѣдъ чл. 149 се прибавя:

Забѣлѣжка. Свидѣтелства за завършено срѣдно образование отъ прѣди 1 септемврий 1895 г. се считатъ за разнсилни на зрѣлостни.

Въ чл. 150 числото 20 се замѣнява съ 50.

Въ забѣлѣжката къмъ чл. 152 слѣдъ „1913“ се прибавя: 1915—1919, а слѣдъ нея се прибавя:

Забѣлѣжка II. Родители, които иматъ двѣ и повече дѣца въ срѣдно училище, могатъ да не плащатъ такса за всичкитъ, ако учителскиятъ съвѣтъ при училището намери, че тѣхното състояние и успѣхътъ на дѣцата имъ позволяватъ това.

Въ чл. 155 къмъ думитъ „тѣ биватъ мѣжкки и дѣвически“ се прибавя „или смѣсени“.

Въ чл. 160, алинея II, числото 360 се замѣнява съ 600. Въ края на сѣщия членъ се прибавя:

Забѣлѣжка. Ако общината, дѣто е образцовото училище, дава възнаграждение на първоначалнитъ учители, държавата плаща на образцовитъ учители и това възнаграждение.

Въ чл. 164 думитъ „20 л.“ се замѣняватъ съ „50 л.“

Въ чл. 165 думитъ „изпитъ за свръшенъ курсъ“ се замѣняватъ съ „зрѣлостенъ изпитъ, слѣдъ издържането на който добиватъ право на редовенъ първоначаленъ учител“.

Въ чл. 171 думитъ „и свършва курса като кандидатъ учител“ се замѣняватъ съ: „и свършва курса като редовенъ учител“.

Забължката на сѣция членъ се измѣнява така:

Министерството на народното просвѣщение опрѣдѣля въ кои градове да има висши педагогически курсове и дали въ тѣхъ да се изучаватъ прѣдметитѣ само отъ едната или и отъ двѣтъ групи.

Къмъ чл. 172 слѣдъ числото 24 се прѣвѣя: „Въ това число не влизатъ лабораторнитѣ занятия“.

Алинея II на чл. 173 се измѣнява така:

Директорътъ на висшъ педагогически курсъ получава заплата като прѣподавателъ въ курса, увеличена съ 1.200 л. годишно.

Въ чл. 175 думитѣ: „при които ще практикуватъ ученицитѣ отъ курса“ се изхвърлятъ, а числото 360 се замѣнява съ 600. Въ края на сѣция членъ се прибѣя:

Забължка. Ако общината, дѣто е образцовата прогимназия, дава възнаграждение на прогимназиялнитѣ учители, държавата плаща на образцовитѣ учители и това възнаграждение.

Въ чл. 178 думитѣ: „съгласно съ особна програма“ се измѣняватъ: „съгласно съ особенъ правилникъ и програма, изработени“.

Въ края на сѣция членъ се прибѣя: „слѣдъ издържането на който изпитъ добиватъ права на редовенъ прогимназияленъ учител“.

Чл. 182 се измѣнява така:

Положението на заваренитѣ отъ настоящитѣ измѣнения на закона учители и учителки въ първоначалнитѣ училища се урежда по слѣдния начинъ:

а) Всички редовни учители се класиратъ по чл. 69 на този законъ, а старшинството имъ се опрѣдѣля споредъ броя на всичкитѣ имъ прослужени години като учители; само на ония отъ тѣхъ, които нѣматъ завършено сръдно образование, се спадатъ толкова години, колкото имъ сѣ били потрѣбни за довършване на сръдно (седмо-класно) образование.

Забължка I. Съ завършено сръдно образование по този членъ се считатъ и учителитѣ: а) свършили едногодишнитѣ и двугодишнитѣ курсове въ гр. Шуменъ, Кюстендилъ и Враца; б) свършили гимназии, духовни и педагогически училища въ бившата Екзархийска училищна област (безъ разлика отъ колко години е билъ курсътъ), както и свършили послѣдния класъ безъ зрѣлостенъ изпитъ на екзархийскитѣ училища до 1898/99 учебна година включително и свършили безъ такъвъ изпитъ сѣшитѣ училища прѣзъ 1902/903 година; в) свършили съ успѣхъ послѣдния класъ на педагогическитѣ училища, гимназийтѣ, духовнитѣ и земледѣлскитѣ училища до 1 септемврий 1895 год.

Забължка II. При опрѣдѣляне старшинството на учителитѣ отъ бившата Българска екзархийска област, както и на учителитѣ въ други български училища извънъ царството, за прослужено се счита и врѣмето, прѣзъ което учителитѣ сѣ стояли въ затворъ или заточение по политически причини.

Забължка III. Учителитѣ отъ бившата Екзархийска училищна област, на които положението е било регулирано по дѣйстващитѣ закони въ царството, се прѣкласиратъ и повишаватъ на общо основание, като имъ се зачитатъ всички прослужени години като учители. Учителитѣ отъ сѣщата област, учителствували най-малко 5 години до 1 септемврий 1892 г. и не степенувани досега, ставатъ редовни и се класиратъ и повишаватъ по точка а на този членъ.

Забължкитѣ I, II и III важатъ и за учителитѣ отъ прогимназийтѣ и сръднитѣ училища.

б) Досегашнитѣ волнонаемни учители съ завършено педагогическо образование се освобождаватъ отъ държавенъ изпитъ и се класиратъ по буква а на този членъ.

Ония отъ тѣхъ, които иматъ завършено сръдно образование (гимназия, семинария и сръдно земледѣлско училище), ставатъ редовни, като издържатъ държавенъ практически изпитъ, слѣдъ което се класиратъ и повишаватъ сѣщо по точка а на този членъ. До издържането на държавния изпитъ тѣ ставатъ волнонаемни съ основна годишна заплата 1.800 л., повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 240 л. годишно, като имъ се зачитатъ всички прослужени години като учители.

в) Учители, които иматъ най-малко IV-класно образование (1 гимназияленъ класъ) и сѣ учителствували до влизането на този законъ въ сила поне 10 години, запазватъ мѣстата си като волнонаемни и получаватъ, докато сѣ на служба, годишна заплата 1.680 л., повишавана 9 пѣти прѣзъ 3 години съ по 240 л. годишно.

г) Всички останали учители, които иматъ по-малкъ образователенъ цензъ или по-малко прослужени години, както и волнонаемнитѣ съ най-малко III-класно гимназиялно

образование, могатъ да учителствуватъ, и то съ разрѣшение на министерството, но за една година съ 1.500 л. годишна заплата. Тѣ се класиратъ и повишаватъ по забължката къмъ чл. 67.

Чл. чл. 183 и 184 се измѣняватъ така:

Чл. 183. Положението на заваренитѣ отъ настоящитѣ измѣнения на закона учители и учителки въ прогимназийтѣ се урежда по слѣдния начинъ:

а) Редовнитѣ учители въ прогимназийтѣ запазватъ мѣстата си, но заплата на всички се опрѣдѣля по чл. 69 на настоящия законъ, а старшинството имъ се опрѣдѣля споредъ броя на прослуженитѣ години безъ толкова, колкото имъ сѣ били потрѣбни за попълване на сръдно (седмо-класно) образование и висшъ педагогически курсъ.

Забължка I. Редовнитѣ учители, степенувани било за прослужени петъ години въ класно училище до 1 септемврий 1892 г., било поради издържане на държавенъ изпитъ за учители въ сръдни училища, се настаняватъ, ако пожелаатъ, въ сръднитѣ училища и се повишаватъ на общо основание, като гимназиялни учители. Ония отъ тѣхъ, които се откажатъ отъ това право или пъкъ учителствуватъ въ прогимназия, докато минатъ въ сръдно училище, се смѣтатъ за редовни прогимназиялни учители и се повишаватъ на общо основание, като такива.

Забължка II. Досегашнитѣ волнонаемни учители, свършили висшъ педагогически курсъ, се освобождаватъ отъ държавенъ изпитъ и се класиратъ по чл. 68.

б) Редовнитѣ учители по новитѣ езици и техническитѣ прѣдмети (пѣние, рисувание, ржкодѣлие и гимнастика), които иматъ пълно сръдно образование, получаватъ заплата по чл. 129 отъ настоящия законъ; а ония отъ тѣхъ, които нѣматъ пълно сръдно образование, получаватъ основна годишна заплата 2.760 лева, повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки три години съ по 360 лева годишно. Старшинството на еднитѣ и на другитѣ се опрѣдѣля споредъ броя на всичкитѣ имъ прослужени години като учители.

в) Волнонаемнитѣ съ постоянна годишна заплата класни учители съ сръдно образование, започнали да учителствуватъ слѣдъ закона отъ 1891 година, както и ония отъ тая категория учители, които послѣдниятъ законъ е заварилъ на служба и не сѣ прѣкъсвали учителствуването си повече отъ 5 години, се настаняватъ въ прогимназийтѣ съ заплата на редовенъ прогимназияленъ учител, повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 300 лева годишно, като имъ се зачитатъ всички прослужени години като учители до влизането въ сила на настоящия законъ. Само ония отъ тѣхъ, които издържатъ държавенъ практически изпитъ по една отъ групитѣ специални прѣдмети (чл. 170 отъ закона), добиватъ право да се повишаватъ на общо основание. Старшинството на послѣднитѣ се опрѣдѣля споредъ броя на прослуженитѣ имъ години като учители безъ двѣ.

Ония отъ сѣщата категория, които нѣматъ пълно сръдно образование, но сѣ слѣдвали въ специално училище толкова години, колкото имъ недостигатъ за завършване на сръдното образование, се настаняватъ въ прогимназийтѣ за учители по технически прѣдмети съ основна годишна заплата 2.760 л., повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 240 л., като се зачитатъ всичкитѣ имъ прослужени години. Само ония отъ тѣхъ, които издържатъ държавенъ практически изпитъ по специалността си, добиватъ право да се класиратъ и повишаватъ като учители по техническитѣ прѣдмети, съгласно чл. 129, при което се зачитатъ всичкитѣ години на учителствуването имъ слѣдъ слѣдванетоъ въ специално училище.

Всички останали волнонаемни класни съ постоянна заплата учители запазватъ мѣстата си, докато добиятъ право на пенсия. Слѣдъ това тѣ се увольняватъ административно, щомъ се намѣрятъ за мѣстата имъ кандидати, които отговарятъ на ценза. Тѣхната заплата е 2.760 л., повишавана 9 пѣти прѣзъ всѣки три години съ по 240 л. годишно, като се зачитатъ всичкитѣ имъ прослужени години като учители.

г) Досегашнитѣ врѣменни учители съ висше образование, които не сѣ издържали държавенъ изпитъ за учители въ сръдни училища, ставатъ редовни прогимназиялни учители, а старшинството имъ се опрѣдѣля съгласно буква а на този членъ.

д) Учители отъ бившата Екзархийска училищна област съ завършено сръдно образование, прѣподавали въ класове, се настаняватъ за редовни учители въ прогимназийтѣ и се класиратъ на общо основание по буква а на този членъ.

Чл. 184. Положението на заваренитѣ отъ настоящитѣ измѣнения на закона учители и учителки въ сръднитѣ училища се урежда по слѣдния начинъ:

а) редовнитѣ учители въ сръднитѣ училища запазватъ мѣстата си, и заплата на всички се опрѣдѣля по чл. 131

отъ настоящия законъ, а старшинството имъ се опредѣля споредъ броя на всичкитѣ имъ прослужени години, като на ония отъ тѣхъ, които нѣматъ пълно срѣдно и пълно висше образование се отнематъ толкова години, колкото сѣж потребни за допълването му (срѣдното образование се счита отъ 7 години, а висшето отъ най-малко 3 години);

б) редовнитѣ учители по новитѣ езици и техническитѣ прѣдмети (пѣние, рисуване, рѣждѣние, гимнастика и стенография), станали такива чрѣзъ изпитъ, ако иматъ поне пълно срѣдно образование, получаватъ заплата по чл. 129, а старшинството имъ се опредѣля споредъ броя на всичкитѣ имъ прослужени години като учители;

в) учители съ пълно висше образование отъ бившата Екзархийска училищна област се настаняватъ за редовни учители въ срѣднитѣ училища и се класиратъ на общо основание по чл. 131, като имъ се зачитатъ всички прослужени години.

Забѣлѣжка I. Положението на заваренитѣ отъ тоя законъ волнонаемни учители на седмиченъ часъ въ срѣднитѣ училища и прогимназитѣ се урежда по чл. 138, като се зачитатъ всичкитѣ имъ прослужени години като учители.

Забѣлѣжка II. Всички редовни (първоначални, прогимназиялни и гимназиялни) учители безъ нужния образователенъ цензъ и не държали държавенъ изпитъ, макаръ и да сѣж прѣстанали да учителствуватъ повече отъ петъ години, безъ да сѣж уволнени по слаба подготовка, при нужда се назначаватъ съ разрѣшение отъ Министерството на народното просвѣщение. Тѣ се прѣкласиратъ и повишаватъ на общо основание.

Чл. 186 се измѣнява така:

Всички редовни гимназиялни учители се настаняватъ въ срѣднитѣ училища, а, ако пожелаятъ да останатъ въ прогимназитѣ, ставатъ редовни прогимназиялни и се прѣкласиратъ и повишаватъ като такива (чл. 69). Тѣзи учители, щомъ минатъ въ срѣдно училище, се класиратъ като редовни гимназиялни по забѣлѣжка II на чл. 68.

Въ края на I алинея отъ чл. 190, слѣдъ думитѣ „отъ всички началници“, се прибавя „членове на учебния комитетъ“.

Въ чл. 194 думитѣ „1.200 л. годишно“, се промѣняватъ въ „1.800 л. годишно“.

Въ чл. 195 думитѣ „720 л. годишно“, се замѣняватъ съ „1.200 л. годишно“.

Чл. 196 се измѣнява така:

Освѣнъ заплатата, околийскитѣ инспектори получаватъ по 10 л. дневно за всички дни, прѣзъ които отсъствуватъ по служебна работа отъ сѣдалището на учебната околия, а на околийскитѣ инспектори се плащатъ за служебнитѣ имъ обиколки въ училищния окръгъ пѣтни и дневни пари по смѣтка.

Въ чл. 201, ал. II, думитѣ „като на първоначални учители, увеличена съ 900 л. годишно“, се замѣняватъ съ „тѣ получаватъ заплата на околийски инспектори, увеличена съ 480 л. годишно“, а въ III ал. думитѣ „600 лева годишно“ се замѣняватъ съ 720 л. годишно. Въ края на сѣщия членъ се прибавя:

Забѣлѣжка. Чиновницитѣ и писаритѣ при канцеларията се класиратъ и повишаватъ по алинеи II и III на чл. 17 отъ тоя законъ.

Въ чл. 256, буква д. думата „декоративна“ се прѣмахва.

Въ чл. 258 думата „вечерни“ се изхвърля, а на края се прибавя: „и за учители по приложнитѣ изкуства“.

Въ чл. 259, думата „тригодишенъ“ се замѣня съ „двѣ-годишенъ“, а думата „двѣгодишенъ“ — съ „тригодишенъ“. Въ края на сѣщия членъ думитѣ „шестъ години“, се замѣняватъ съ „7 години“.

Чл. 263 се измѣнява така:

Директорътъ получава заплата, каквато му се пада като на прѣподавателъ, увеличена съ 2.400 л. годишно.

Къмъ чл. 265 се прибавя: „Той получава заплата и се повишава като секретаритѣ на гимназитѣ (чл. 125). Пазителътъ и писаритѣ получаватъ заплата и се повишаватъ по чл. 17 отъ тоя законъ.“

Чл. 271 се измѣнява така:

Основната заплата на редовнитѣ прѣподаватели е 5.400 л. годишно. Тя се повишава 9 пѣти прѣзъ 3 години съ по 600 л. годишно, като се зачитатъ всичкитѣ имъ прослужени години като учители.

Ако за редовенъ прѣподавателъ се приеме гимназияленъ учителъ, той получава заплата споредъ класа си, увеличена съ 1.200 л. годишно, като му се зачитатъ и годинитѣ, прослужени като учителъ въ срѣдно училище.

Въ чл. 272 числата „5 до 15“, се замѣняватъ съ „10 до 20“.

Въ чл. 279 числото 20 се замѣнява съ 40, а числото 50, се замѣнява съ 100.

Въ чл. 292, буква б, слѣдъ думитѣ: „земледѣлска технология 1 к.“ се прибавя: „земледѣлска химия 1 к.“, а думата „пчеларство“ се прѣнася въ забѣлѣжката къмъ сѣщия членъ слѣдъ думата „млѣкарство“. Въ сѣщия членъ буква в, думитѣ: „история и археология 4 к.“ (българска история и история на балканскитѣ народи; история и археология на източнитѣ и класическитѣ народи; срѣдна и нова история) се замѣняватъ съ думитѣ „история 5 к.“ (българска история 1 к., история на Източна Европа (Византия, Турция, Балкански народи, Маджарско, Полша, Русия) 1 к., всеобща история 3 к.: а) история на източнитѣ и класическитѣ народи; б) срѣдна история, и в) нова и най-нова история) и археология съ история на изкуството 1 к.

Въ сѣщия членъ, буква в, думитѣ „педагогика 1 к.“, се замѣняватъ съ „педагогика 2 к. (обща педагогика 1 к., дидактика и методика на обучението въ срѣднитѣ училища 1 к.).“

Забѣлѣжката къмъ сѣщия членъ, буква е, се измѣнява така:

Докато се назначатъ титуляри на катедритѣ медицинска зоология и сравнителна анатомия, медицинска ботаника, медицинска физика и медицинска химия, прѣподаването научнитѣ дисциплини на тѣзи катедри се възлага врѣменно на прѣподаватели отъ физико-математическия факултетъ.

Забѣлѣжка II къмъ членъ 302 се измѣнява така:

Ако въ единъ факултетъ нѣма достатъчно редовни професори, избиратъ се за членове на академическия съвѣтъ и други редовни прѣподаватели; когато такива нѣма достатъчно, избиратъ се и други прѣподаватели, титуляри на катедри.

Въ чл. 305, забѣлѣжка I, алинея II, думитѣ „броятъ на професоритѣ отъ българска народностъ достигне 10“ се замѣняватъ съ „броятъ на професоритѣ отъ българска народностъ достигне петъ“.

Въ чл. 307 думитѣ: „само професоритѣ и редовнитѣ доценти, членове на факултетния съвѣтъ“, се замѣняватъ съ: „както професоритѣ и редовнитѣ доценти, членове на факултетния съвѣтъ, така и частни хонорувани доценти, титуляри на катедри“.

Забѣлѣжката къмъ сѣщия членъ се прѣмахва.

Къмъ чл. 321 се прибавя слѣдната нова алинея:

Ако за асистенти и кустоси постѣпятъ редовни гимназиялни учители, тѣ запазватъ класа си и се повишаватъ на общо основание; ако пѣкъ асистенти и кустоси, които не сѣж държали държавенъ изпитъ, напустнатъ университета и станатъ учители въ срѣдно училище, зачитатъ имъ се прослуженитѣ години въ университета. Такива запазватъ заплатата, която сѣж получавали тамъ, но се повишаватъ въ по-горенъ класъ, само слѣдъ като издържатъ държавенъ изпитъ безъ да стажуватъ.

Чл. 329 се измѣнява така:

Годишнитѣ заплати на университетския персоналъ сѣ слѣднитѣ:

а) на редовенъ професоръ 12.000 лева, а на извънреденъ 9.000 л., повишавани прѣзъ петъ години за първия три пѣти съ по 2.400 л. годишно, а за втория два пѣти съ по 1.500 л. годишно; на редовенъ доцентъ 7.200 л. годишно; ако доцентъ или извънреденъ професоръ би получавалъ като дългогодишенъ асистентъ, кустосъ и пр. по-голяма заплата, запазва я, докато се повиши;

б) на библиотекаръ 6.600 л.; на секретаря и квестора, на редовенъ лекторъ, асистентъ и кустосъ по 5.400 л., а на помощника на библиотекаръ 4.800 л., повишавани за всички длѣжности, изброени подъ буква б, 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 600 л. годишно, като имъ се зачитатъ всички прослужени години въ университета;

в) на домакина въ университета, на помощникъ на секретаря, на помощникъ квестора, кустосъ въ библиотеката, градинарь управителъ и препараторъ по 3.360 л., увеличавана 9 пѣти прѣзъ всѣки три години съ по 480 л. годишно;

г) на лаборантъ, механикъ, майсторъ-книговѣзецъ, регистраторъ въ библиотеката и архиваръ по 2.760 л., повишавана за всички подъ буква г 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 360 л. годишно;

д) на помощникъ-механикъ и градинарь-практикъ по 2.400 лева годишно, повишавани 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ 180 л. годишно;

е) на писари съ пълно срѣдно образование 1.800 л. годишно, а съ непълно срѣдно образование по 1.500 л., увеличавани 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години за единитѣ и другитѣ съ по 240 л. годишно;

ж) на постояненъ работникъ, на дежуренъ въ библиотеката и на прислужника по 1.500 л. годишно, увеличавани 9 пѣти прѣзъ всѣки 3 години съ по 180 л. годишно.

Ректорът получава допълнително възнаграждение 3.000 л., деканите по 2.400 л., уредниците по 1.200 л., а семинарен библиотекар — 600 л. годишно.

За лекция на частни доценти, титуляри на катедри или такива, на които според учебните планове се възлага извъстен курс, се плаща: на такъв, който има и друга държавна или общинска служба, 25 л., а на такъв, който няма друга служба — 40 л.

На лектор, който има и друга държавна или общинска служба, се плаща 15 лева, а на такъв, който няма друга служба — 20 л. на преподадена лекция.

На преподаватели, на които е възложено да четат покрай своите лекции временно по дисциплини от други катедри, се дава възнаграждение по 25 л. на лекция.

Забължка I и II остават непроменени, а след тях се прибавя: Забължка III. При класирането на сегашния университетски персонал се зачитат всички прослужени години в университета.

В края на чл. 334 се прибавя:

Ако поради някои причини лекциите на някои преподаватели биха се прекъснали повече от един семестър, академическият съвет е длъжен да вземе мерки да се четат лекциите от друго лице до завръщане на титуляра.

Чл. 337, алинея I, се изменява така:

При записването си студентите и слушателите плащат за всяко полугодие по 40 л. учебна такса.

Чл. 340 се изменява така:

За редовни студенти се приемат лица от двата пола с завършено средно образование (с зрелостно свидетелство). Кой среден училища дават право да се постъпи в Университета и в кои факултети — това ще се определит от Министерството на народното просвещение с особен правилник, като се вземе мнението и на академическия съвет при Университета.

В чл. 341, забължка II, думата „гимназия“ се заменя с „средни училища“.

Чл. 398 се изменява така:

Директорите на народните музеи в София получават годишна заплата 6.600 л., повишавана 9 пъти през всеки 3 години съ по 600 л. годишно, като им се зачитат всички прослужени години като чиновници в музеите.

Забължка. Ако за директори се назначат професори (за археологическия — по археология, а за етнографическия — по славянска филология, етнография или история), те запазват заплатата си и се повишават като такива; ако се назначат редовни гимназически учители, получават заплатата като такива, увеличена с 2.400 л. годишно.

Чл. 399 се изменява така:

Уредниците на разните отдели и художникът скулптор получават годишна заплата 4.800 л., повишавана девет пъти през всеки три години съ по 600 л. годишно, като им се зачитат всички прослужени години като учители и чиновници в музеите.

В чл. 400 числото 1.800 се променява в: „2.760, повишавана 9 пъти през всеки три години съ по 360 л. годишно, като им се зачитат всички прослужени години“.

В забължката на същия член числото 2.400 се променява в 4.200.

Чл. 401 се изменява така:

Писарите с средно образование, както и заварените от тоя закон такива с непълно средно получават 1.800 л. годишна заплата, повишавана 9 пъти през всеки 3 години съ по 240 л., като им се зачитат всички прослужени години.

В чл. 402, думите „от 720 до 1.200“ се заменят с „от 1.200 до 1.800“; в забължката на същия член, думите „от 1.200 до 1.500“ се заменят с „от 1.800 до 2.400“.

Чл. 414 се изменява така:

Директорът получава годишна заплата 6.600 л., повишавана 9 пъти през всеки 3 години съ по 600 лева годишно, като му се зачитат всички прослужени години в някои от държавните библиотеки и като учител.

Забължка. Ако за директор се назначи професор, той запазва заплатата си и се повишава като такъв; а ако се назначи редовен гимназически учител, получава заплатата като такъв, увеличена с 2.400 л. годишно.

Към чл. 418 се прибавя: „или прогимназията, според категорията, към която принадлежат“.

Чл. 430 се изменява така:

Директорът получава годишна заплата 4.800 л., повишавана 9 пъти през всеки 3 години съ по 600 лева, като му се зачитат всички прослужени години в някои от държавните библиотеки и като учител.

В чл. 456 думите: „по 5 л. възнаграждение“ се променят.

Забължка II на чл. 484 се променява така:

За учители по музика, ржкоделие, рисуване и ржчна работа могат да се назначават и външни лица с възнаграждение от 4—8 лв. на час.

Първата половина на чл. 485 се изменява така:

Редовните учители в институтите получават заплата и се повишават като редовните първоначални учители, увеличена с 1.200 л. годишно, като им се зачитат всички прослужени години като учители, хоспитанти и помощници.

Чл. 486 се изменява така:

Хоспитантите и помощниците се повишават и получават заплата като редовните първоначални учители. Ако в продължение на 6 години не издържат специалния изпит, те могат да бъдат уволнени.

В чл. 489 думите „от 120 до 480 л. годишно“, се заменят с „от 800 до 2.000 л. годишно“.

В чл. 5 от закона за Държавното музикално училище, числото 900 се заменя с 1.800.

В чл. 6 от същия закон, думите: „Основната заплата на редовните учители е 3.600 л.; тя се повишава четири пъти след всеки пет прослужени години съ 360 л. годишно“ се заменят с: „Основната заплата на редовните учители е 4.200 л. годишно; тя се повишава 9 пъти през всеки 3 години съ по 600 л. годишно“.

В II алинея на същия член числото 5 в предпоследния ред се заменя с 7, а числата „5—10“ се заменят с „8—12“.

Настоящият закон влиза в сила от 1 април 1919 година, а по отношение на заплатите — от 1 октомври същата година.

Г. г. народни представители! Към чл. 129 е изпущена при подписването и тази прибавка, която сега прочетох: (Чете) „Същата заплата и повишение получават и ония учители по техническите предмети, които, освен средно образование, имат най-малко завършен (двугодишен) специален курс и са държали държавен изпит по предмета си“.

Най-накрая се прави една поправка от комисията, съ която е съгласен и г. министърът: (Чете) „Настоящият закон влиза в сила от 1 април 1919 г., а по отношение заплатите — от 1 октомври с. г.“

Председателствующ д-р И. Момчилов: Има направено предложение от народния представител г. Моллов, което казва: (Чете) „Желателна редакция на чл. 340 от закона за народното просвещение.“

„За редовни студенти в всички факултети на Университета се приемат овършилите, в разни времена, Военното училище с атестат, който напълно замества навсякъде зрелостното свидетелство на овършилите реални отдели на гимназиите“.

Има думата г. министърът на народното просвещение.

Министър С. Костурков: Г. г. народни представители! Вие знаете от прочетения трети път пред вас законопроект, че въпросът, кои хора, с какво средно образование да бъдат приети в Университета, е оставен да се разреши от Министерството, чрез изработване на специален правилник, след като се вземе за това мнението на академическия съвет.

Нкой от земледелската група: Защо Народното събрание да не го разреши?

Министър С. Костурков: Азъ обясних по-рано, и ако бяхте тук, щяхте да чуете, защо се иска по правилника, а не по закона, та сега не трябва да повтарям.

Това, което се иска в предложението на г. Моллова, е едно изключение, което нарушава цялата система въ закона, и азъ не мога да се съглася. Азъ, обаче, още сега заявявам, че моето мнение е какво ония хора, които имат образование, добито в Военното училище, ще добият и трябва да добият право да постъпят в Университета. Мен ми се струва, че съ това задоволявам искането на господата. Това ще стане въ правилника, който азъ ще изработя още първия месец, след като се промултира законът и влезе в сила.

С. Петков: А за другите специални училища, г. министре?

Министър С. Костурков: Също така; въ правилника ще бъде уредено подробно.

Г. Серафимов: Правите ли изявления и за другите специални училища, г. министре?

Министъръ С. Костурковъ: Разбира се. Хората, които сж свършили търговски гимназии, педагогически училища, и тѣ ще иматъ право. Защо да нѣматъ сега право? Не ги допускатъ — не знаа защо.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ прѣдложението на г. Молдова, моля, да си вдигнатъ ржката. Меншенство.

Има направено прѣдложение отъ народния прѣдстави-
тель г. Недѣлко Атанасовъ по чл. 232: (Чете) „Основната
заплата на редовнитѣ прѣподаватели — техници е 4.200 л.
годишно. Тя се повишава 9 пѣти прѣзъ 3 години съ по
600 л.“

Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ С. Костурковъ: Г. г. народни прѣдставители!
Прѣдложението, което се прави, се отнася до измѣнение
на она частъ отъ закона, която урежда положението на
учителитѣ въ техническитѣ училища. Тогава, когато е
правенъ законътъ, който днеска измѣняваме, Техниче-
ското училище бѣше подъ управлението на Министер-
ство на народното просвѣщение, затова и за него има
отдѣлъ въ закона.

С. Петковъ: Г. прѣдседателю! Нѣма кворумъ.

Д-ръ В. Черневъ: Защо бѣгашъ тогава? Г. Пешевъ
заяви, че неговитѣ хора ще гласуватъ, а сега ги нѣма.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Д-ръ Н. Сакаровъ: Иде законопроектътъ за конфиска-
цията, затова бѣгатъ.

Министъръ С. Костурковъ: Днесъ, обаче, Техническото
училище се намира подъ вѣдомството на друго министер-
ство, на това на общественитѣ сгради, и, слѣдователно, из-
мѣненията, които биха се направили въ тоя отдѣлъ въ за-
кона за народното просвѣщение, който урежда положението
на учителитѣ въ това училище, не трѣбва да станатъ отъ
мене, а по надлежния редъ отъ надлежното министерство.
И затуй сте свободни, ако искате, да гласувате, ако нами-
рате, че по този начинъ може да се измѣни, ако ли нами-
рате, че не може, да не гласувате — ваша работа. Но азъ
ви излагамъ какъ е въпросътъ по сжщество.

М. Такевъ: Трѣбваше съответниятъ министъръ да даде
обяснения. Понеже нѣма министърътъ на това министерство,
нѣма какво да се занимаваме. Парламентътъ знае, че има
министъръ на общественитѣ сгради.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата
г. Недѣлко Атанасовъ.

Недѣлко Атанасовъ: Г. г. народни ипрѣдставители! Ми-
нистерството на благоустройството още съ отдѣлянето на
Техническото училище и оставянето му подъ неговото
вѣдомство досега още не е излѣзло съ специаленъ законъ
да отдѣли уредбата на това училище отъ общия законъ за
народното просвѣщение, и менъ ми се струва, че г. мини-
стерътъ на народното прѣдвѣщение трѣбваше да възпри-
еме и той тукъ прѣдъ всички, че и до днесъ още положе-
нието на учителитѣ въ техническитѣ училища се регулира
по закона за народното просвѣщение. И когато се правѣше
тукъ проектътъ, както влѣзоха въ него учителитѣ и на
другитѣ училища, трѣбваше и уреждането на положението
на учителитѣ и отъ техническитѣ училища да влѣзе сжщо въ
този проектъ. Затуй азъ си поддържамъ прѣдложението
и моля г. г. народнитѣ прѣдставители да го гласуватъ.
Нѣма нищо друго, освѣнъ това: подравняватъ се учите-
литѣ отъ техническитѣ училища съ учителитѣ въ гимна-
зитѣ; да се подведатъ и тѣ подъ сжщия членъ, който е
гласуванъ по-рано.

Министъръ С. Костурковъ: Азъ отхвърлямъ онова,
което говори народниятъ прѣдставитель г. Недѣлко Ата-
насовъ, съ което иска да каже, че азъ нарочно може би
съмъ постѣпилъ така за учителитѣ въ техническитѣ
училища.

Недѣлко Атанасовъ: Не, не, не е нарочно това.

Министъръ С. Костурковъ: Не е вѣрно това. Азъ не
само не бѣхъ длѣженъ, но нѣмахъ право вече да внасямъ
промѣни въ този отдѣлъ на закона. защото материята, която
реди този въпросъ, се отнася до друго министерство,
а не до моето; то не е мое право и моя работа. Слѣдова-

телно, въпросътъ не стои тѣй, както го освѣтли г. Атана-
совъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ прѣдложението на народния прѣдставитель г. Не-
дѣлко Атанасовъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Менше-
ство.

Недѣлко Атанасовъ: Това е скандалъ, г-да, че оставяте
учителитѣ въ едно училище безъ заплата и ще ги накарате
да напуснатъ училището само за амбицията на нѣкои хора.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има напра-
вено прѣдложение отъ народния прѣдставитель г. Констан-
тинъ Бозвелиевъ къмъ послѣдната алинея отъ закона за
народната просвѣта, която да се редактира така: (Чете)
„Настоящиятъ законъ, по отношение на всичкитѣ си други
разпоредби, влиза въ сила отъ 1 априлъ 1919 г., а по от-
ношение на заплатитѣ влиза въ сила отъ 1 септемврий
1919 г.“

Докладчикъ А. Коновъ: Г. г. народни прѣдставители!
Прѣдложението се приема отъ комисията и отъ г. мини-
стра на народната просвѣта и ще моля да го гласувате.

Министъръ С. Костурковъ: Кажете и друго, че мини-
стерътъ на финанситѣ не е съгласенъ съ министра на
народната просвѣта. Истината по този въпросъ, г-да, е
тази. Азъ се съгласихъ, понеже учебната година захваща
отъ 1 септемврий, а не отъ 1 октомврий, нека и законътъ
въ туй отношение, по отношение на заплатитѣ, влѣзе въ
сила отъ 1 септемврий, а не отъ 1 октомврий. Затова се
съгласихъ.

Г. Серафимовъ и С. Петковъ: Нѣма кворумъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които при-
ематъ прѣдложението на народния прѣдставитель г. Кон-
стантинъ Бозвелиевъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Бол-
шинство.

Недѣлко Атанасовъ: Г. прѣдседателю! Квесторътъ на
Народното събрание заявява, че имало болшинство по
въпроса за учителитѣ техници.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има напра-
вено прѣдложение отъ народния прѣдставитель г. д-ръ
Йосифъ Фаденхехтъ, въ което се казва: (Чете) „Редов-
ниятъ прѣподавателски персоналъ, библиотекарътъ, аси-
стентитѣ и кустоситѣ при Университетската библиотека
се ползуватъ отъ правата, прѣдвидени въ чл. 85 и забѣ-
лѣжка първа къмъ него, като третиятъ членъ въ тая ко-
мисия, означена въ тая забѣлѣжка, бжде ректорътъ или
проректорътъ“.

Д-ръ И. Фаденхехтъ: Да обясня. Прибавката, която
прѣдлагамъ къмъ чл. 329 като забѣлѣжка IV, има слѣд-
ната цѣль. Въ чл. 86 отъ закона за народното просвѣще-
ние е прѣдвидено, че учителитѣ, които боледуватъ отъ
туберкулоза, иматъ право да получаватъ заплата за 9 мѣ-
сеци, като се считатъ въ отпуску. Тази наредба важи както
за учителитѣ въ сръднитѣ училища, така сжщо и за учи-
телитѣ въ основнитѣ училища, обаче, по едно опущение
въ закона, тази наредба не е възпроизведена и за прѣ-
подавателския персоналъ въ Университета, а очевидно е,
че и за този персоналъ има сжщото основание да се
прѣдвиди една такава наредба, защото и тѣ могатъ да
заболѣятъ отъ туберкулоза поради службата, която из-
пълняватъ. То е, тѣй да се каже, една болестъ на самата
професия. Поради това азъ прѣдлагамъ да се поправи
това опущение, което досега имаше въ закона, като се
прибави тази забѣлѣжка IV къмъ чл. 329, който се из-
мѣнява, като се измѣнятъ заплатитѣ, и да се прѣдвиди,
че наредбата, споредъ която иматъ право основнитѣ учи-
тели и учителитѣ въ сръднитѣ училища, когато заболѣятъ
отъ туберкулоза, когато тази туберкулоза бжде конста-
тирана отъ една комисия, състояща се отъ двама лѣкари,
отъ които единиятъ е на държавна служба, а другиятъ
може да бжде частенъ лѣкаръ, и отъ окръжниятъ или
околийски инспекторъ, или отъ директора за сръднитѣ
училища — въ случая за университетския персоналъ тре-
тиятъ членъ ще бжде ректорътъ или проректорътъ на
Университета — тая наредба, казвамъ, да важи и за уни-
верситетския персоналъ, като се счита, че въ такъвъ слу-
чай заболѣлитѣ сж въ отпуску, безъ да губятъ пълната
си заплата въ продължение на 9 мѣсеци и, ако слѣтъ
това не оздравѣятъ, тогава вече да бждатъ уволнявани.

М. Ничевъ: Ами нали има Военно училище, технически училища?

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Това важи само за учителитъ въ срѣднитъ и основнитъ училища, а за Университета не важи и азъ моля, понеже една несправедливостъ е имало до сега и понеже тази наредба не важеше за преподавателския персоналъ въ Университета, за библиотекаря, за асистентитъ, за кустоситъ при Университетската библиотека, да се приеме, че това важи и за тѣхъ. Смѣтамъ, че ще бѣде актъ на справедливостъ, ако се приеме това предложение.

Министъръ С. Костукровъ: Азъ съмъ съгласенъ напълно, г-да, съ направеното предложение, защото наистина липсата на такова положение въ закона тогава, когато е създаванъ този законъ, не се е усѣтила, не се е усѣтила и до сега, но отъ сега нататъкъ вече се усѣща и за това той трѣбва да бѣде попълненъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приеми прѣдложението на г. професоръ д-ръ Йосифъ Фаденхехтъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Ще гласуваме законътъ, както се прочете. Понеже вдигатъ гюрултия отъ тукъ, че нѣма кворумъ, азъ сега токущо прочетохъ присѣтствующитъ и, заедно съ г-да министритъ и съ мене, тѣ сѣт 83.

Обаждатъ се: Има кворумъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Азъ бихъ желалъ и бихъ молилъ народното прѣдставителство да прѣстане да се шегува съ тѣзи въпроси. Най-послѣ, всички сме грамотни, всѣки може да чете до 81, 82.

К. Бояджиевъ: Кворумъ че има, има.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приеми законопроекта на трето четене, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Давамъ 10 минути отиди.

(Слѣдъ отиди)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Засѣданието продължава.

Слѣдующата точка отъ дневния редъ е: първо четене прѣдложението за плащане дневни пари на недемобилизирани войнски чинове и чиновници.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ прѣдложението за плащане дневни пари на недемобилизирани войнски чинове и чиновници.

Г. г. народни прѣдставители! Известно ви е, че съ обявяването на частичната демобилизация, почти цѣлата армия биде демобилизирана. Останаха недемобилизирани само частъ отъ военно-сѣдебното вѣдомство и нѣкои части отъ кавалерията и пр.

Всички демобилизирани държавни служители отъ гражданското вѣдомство се прибраха въ своето мирноврѣменно мѣстослужение, при сѣмействата си, а останалитъ недемобилизирани запасни офицери — юристи и чиновници, както и ония отъ недемобилизирани кавалерийски части и пр., макаръ и сѣмейни, останаха да живѣятъ далечъ отъ сѣмействата си и сѣ принудени да правятъ двойни разходи. При сегашната скѣпотия, това е непоносимо.

Има нѣкои войсковы части пъкъ, макаръ и демобилизирани, обаче сѣ останали вънъ отъ мирноврѣменнитъ си постоянни квартирни сѣдалища, какъвто бѣ напирмѣръ случаетъ съ 5-иконни полкъ. Този полкъ има мирноврѣменно постоянно сѣдалище гр. Брѣзникъ, а до скоро, макаръ и демобилизиранъ, се намираще въ гр. Одринъ и войнскитъ чинове отъ тоя полкъ сѣщо живѣеха далечъ отъ сѣмействата си и бѣха принудени да правятъ двойни разходи.

Министерскиятъ свѣтъ, имайки прѣдъ видъ непоносимото положение на недемобилизирани запасни офицери — юристи и чиновници при военно-полевитъ сѣдалища, съ VIII-то си постановление отъ 13 февруарий т. г., протоколъ № 17, е постановилъ да се считатъ въ командировка, отъ 1-и ноември 1918 г., до деня на демобилизирането имъ, всички недемобилизирани запасни офицери — юристи и чиновници, които служатъ въ полевитъ

военни сѣдалища и вънъ отъ тѣхното мирноврѣменно мѣстослужение. За другитъ недемобилизирани войнски чинове, както и за демобилизиранитъ, но намиращи се вънъ отъ своитъ постоянни мирноврѣменни мѣстоквартирвания и живущи далечъ отъ своитъ сѣмейства, въпросътъ не е повдигнатъ прѣдъ Министерския свѣтъ, затова и тоя послѣдниятъ нищо не споменува въ гореспоменатото си постановление. Обаче азъ намирамъ за справедливо, че и тѣ трѣбва да се считатъ въ командировка съ право на дневни пари, така както Министерскиятъ свѣтъ е постановилъ за запаснитъ офицери — юристи и чиновници, които служатъ въ полевитъ военни сѣдалища, защото и едни и другитъ се намиратъ при еднаква обстановка и при еднакви условия на живота.

Независимо отъ това, останалъ е неуреденъ въпросътъ и за дневнитъ пари на подофицеритъ, заварени отъ мобилизацията на оврѣхсрочна служба въ армията, които слѣдъ мобилизацията не сѣ могли да застанатъ на щатни подофицерски длѣжности, било като ранени и заболѣли прѣзъ врѣме на войната, а слѣдъ излѣкуването имъ, като слабосилни, намѣрени за нестроева служба и оставени къмъ допълняющитъ дружини или пъкъ къмъ частитъ имъ, безъ да бѣдатъ поставени на щатни подофицерски длѣжности, по нѣмане на свободни такива, било по други нѣкои причини не назначени на щатни подофицерски длѣжности. Такива подофицери, съгласно чл. чл. 48 и 49 отъ закона за устройството на въоръженитъ сили на царството, при мобилизация и въ военно врѣме запазватъ всичкитъ права по паричната си заплата, слѣдователно получаватъ мирноврѣменната си заплата, безъ разлика дали сѣ назначени на щатна подофицерска длѣжностъ или не, а като така би трѣбвало и дневнитъ пари да имъ се плащатъ по сѣщата длѣжностъ, по която получаватъ заплата, но счетоводствата сѣ отказали да имъ платятъ дневнитъ пари по длѣжността, по която имъ е плащано заплата и сѣ настоявали да имъ се платятъ такива пари като на редници. Този отказъ на счетоводствата намирамъ за несправедливъ, защото нелогично е да се плаща заплата на подофицеритъ по извѣстна мирноврѣменна длѣжностъ като привилегия, която имъ е дадена съ закона за устройството въоръженитъ сили на царството, а пъкъ дневнитъ пари да имъ бѣдатъ плащани по друга длѣжностъ.

Общоприето е, че дневнитъ пари на длѣжностнитъ лица се плащатъ по длѣжността, която изпълняватъ и по която получаватъ заплата си. Слѣдователно и казанитъ подофицери трѣбва да получаватъ за прѣзъ врѣме на войната дневнитъ си пари по длѣжността, по която сѣ получавали заплата.

Касателно дневнитъ пари по чл. 3 отъ прѣдложението ми, за долнитъ чинове отъ срочна служба, заявявамъ, че това се налага отъ обстоятелството, че съ демобилизирането на армията почти всички запасни долни чинове бидоха уволнени и замѣнени съ долни чинове отъ срочна служба и понеже нѣкои служби останаха недемобилизирани, какъвто е напирмѣръ случаетъ съ военно-полицейската служба, която остана и до днесъ да функционира, по щата за военно врѣме, то стана нужда долни чинове отъ срочна служба да извършватъ службата на чиновници-агенти, които се намиратъ постоянно въ движение вънъ отъ частта си и нѣматъ възможностъ да получаватъ храната си въ натура, а размѣртъ на порционна, прѣдвиденъ въ бюджета, е твърдъ малкъ и далечъ недостатъченъ за нахранването на човѣка при дневната голѣма скѣпотия на продоволственитъ припаси. Затова намирамъ за справедливо дневнитъ пари по буква я отъ закона за измѣнение § 10 отъ закона за измѣнение и допълнение на врѣменното положение за паричното довольствие на военнослужащитъ въ военно врѣме отъ 3—8 лева на день да се плащатъ и на долнитъ чинове отъ срочна служба за храна и издрѣжка, вмѣсто порционни пари, при случаетъ, показани въ сѣщата буква на казаня законъ, до прѣмишаването нуждата отъ такива случаи.

Заради това, прѣдъ видъ на горѣизложеното, като внасямъ настоящето прѣдложение въ Народното събрание, моля г. г. народнитъ прѣдставители да го разгледатъ и гласуватъ.

София, мартъ 1919 г.

Министъръ на войната: А. Ляпчевъ

„П Р ѣ Д Л О Ж Е Н И Е

за плащане дневни пари на недемобилизирани войнски чинове и чиновници.

Чл. 1. Одобряватъ се да се считатъ въ командировка съ право на дневни пари, отъ 1-и ноември 1918 година до

деня на демобилизирането имъ, всички недемобилизирани запасни офицери — юристи и чиновници, които служатъ въ полевитъ военни сѣдилища вънъ отъ тѣхното мирно-времѣнно мѣстослужение, така сѣщо и всички воински чиновне отъ другитъ недемобилизирани части, управления и учрѣждения.

Считатъ се въ командировка съ право на дневни пари и воинскитъ чиновне отъ ония части, управления и учрѣждения, които, макаръ и демобилизирани, обаче не сѣ завърнали на мирновремѣннитъ си постоянни мѣстоквартирувания до завръщането имъ на послѣднитъ, ако не бѣдатъ оставени на постоянно мѣстоквартируване тамъ, където сѣ демобилизирани или изпратени слѣдъ демобилизирането имъ.

Чл. 2. Раненитъ и заболѣлитъ прѣзъ време на войната подофицери, заварени отъ мобилизацията на свръхсрочна служба въ войската, получаващи мирновремѣнната си заплата, съгласно чл. чл. 48 и 49 отъ закона за устройството въоръженитъ сили на царството слѣдъ излизането имъ отъ болницитъ като оздравѣли, макаръ и не застанали на щатни подофицерски длѣжности прѣзъ време на войната, до демобилизирането на частитъ имъ, получаватъ дневни пари по длѣжността си, по която получаватъ заплата.

Чл. 3. Дневнитъ пари по буква н отъ закона за измѣненіе § 10 отъ закона за измѣненіе и допълненіе на времѣнното положение за паричното довольствие на военнослужащитъ въ военно време се плащатъ и на долнитъ чиновне отъ срочна служба за храна и издрѣжка вмѣсто порционни пари при случаитъ, показани въ сѣщата буква на казания законъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Константинъ Панайодовъ.

К. Панайодовъ: Г. г. народни прѣдставители! Това е едно отъ прѣдложенията, съ което на прѣвъ погледъ се изчерпватъ всичкитъ подобрения, които се направили въ паричното довольствие на военнослужащитъ, защото се говори за нѣколко категории военнослужащи. Азъ, като заявявамъ, че съмъ за приемането на това прѣдложение, считамъ за нужно, обаче, да направя и извѣстни бѣлѣжки, съ които да ви укажа, че, споредъ моето мнѣние, оставатъ извѣстна категория военнослужащи неудовлетворени въ паричното довольствие, и за които не се е направило нищо досега, за да може и тѣ да се удовлетворятъ. Настоящото прѣдложение прѣдвижда, първо, че се считатъ въ командировка съ право на дневни пари недемобилизиранитъ юристи и чиновници, които оставатъ като такива въ разнитъ учрѣждения слѣдъ 1-й ноември 1918 г. на насамъ, и които не се намиратъ на тѣхното мирновремѣнно мѣстонахождение, а живѣятъ въ други мѣста, слѣдователно, живѣятъ отдѣлно отъ сѣмействата си и сѣ принудени да правятъ двойни разноски, ако не и по-голѣми, отколкото ако бѣха живѣли при тѣхъ. Нѣма съмнение, че справедливостта изисква, щото на тази категория военнослужащи, недемобилизирани юристи и чиновници, да имъ се дадатъ дневни пари, защото скѣпотията е навредъ, не само въ голѣмитъ градове, а и въ малкитъ, па даже и въ паланкитъ. Единъ такъвъ юристъ или чиновникъ може да служи въ единъ много малкъ градъ, както е напр., Дедеагачъ, Ксанти и т. н., въ всѣки случай, скѣпотията и тамъ е почти сѣщо такава, каквато е въ София, ако не даже нѣкъдѣ въ малки градове и по-голѣма, отколкото ние можемъ да си я прѣдставимъ. Слѣдователно, справедливостта изисква на такива военнослужащи, недемобилизирани, да имъ се дадатъ дневнитъ пари.

Къмъ втората категория спадатъ тѣзи, които служатъ въ учрѣжденията си, които, макаръ и да сѣ демобилизирани, но не сѣ завърнали въ мирновремѣнното си мѣстонахождение, т. е. тѣ си оставатъ пакъ мобилизирани, и понеже не живѣятъ тамъ, където тѣ сѣ живѣли въ мирно време и, слѣдователно, правятъ пакъ разноски двойни, отколкото бѣха правили разноски, ако живѣха въ старото си мѣстожителство, както е било прѣди мобилизацията. Естествено е и справедливостта изисква, щото и тѣзи военнослужащи да бѣдатъ удовлетворени съ дневни пари, като се считатъ въ командировка.

Чл. 2 говори за (Чете) „раненитъ и заболѣлитъ прѣзъ време на войната подофицери, заварени отъ мобилизацията на свръхсрочна служба въ войската, получаващи мирновремѣнната си заплата, съгласно чл. чл. 48 и 49 отъ закона за устройството въоръженитъ сили на царството слѣдъ излизането имъ отъ болницитъ като оздравѣли, макаръ и не застанали на щатни подофицерски длѣжности

прѣзъ време на войната, до демобилизирането на частитъ имъ, получаватъ дневни пари по длѣжността си, по която получаватъ заплата“. Естествено е и на такива едни ранени и заболѣли долни чиновне подофицери се слѣдва да имъ се заплатятъ тѣзи дневни пари.

Обаче ако си спомняте, г. г. народни прѣдставители, прѣзъ време на войната имаше една категория военнослужащи, а именно офицеритъ, които бѣха ранени и заболѣли, и които, като такива, ако идваха и постѣпваха въ коя да е болница на лѣкуване, тѣхъ ги считаха вече, че не се намиратъ на фронта и не получаваха дневнитъ си пари, които получаваха тѣхнитъ другари, които бѣха на фронта. Може би единъ отъ мотивитъ, за да се считатъ като не на фронта и да не имъ се плащатъ дневнитъ пари, които получаваха тѣхнитъ другари, може би, е билъ този: че тѣ, като се намиратъ въ болницитъ, тамъ се хранятъ, гледатъ ги и, слѣдователно, не правятъ онѣзи разноски, които правятъ тѣхнитъ другари, бидейки на фронта. Азъ, обаче, отъ лични сношения съ много такива офицери, отъ лични познанства, отъ посѣщения на разни болници, като съмъ разговарялъ съ тѣхъ и като съмъ чувалъ тѣхнитъ оплаквания, че тѣ се лишаватъ отъ дневнитъ пари, които получаватъ тѣхнитъ другари на фронта, дошълъ съмъ до заключение, че тѣхнитъ оплаквания сѣ основателни, и че справедливо би било тѣ да си останатъ приравнени съ другаритъ си на фронта, защото разносикитъ, които тѣ правѣха, бидейки въ болницитъ, не бѣха по-малки отъ разносикитъ, които правѣха тѣхнитъ другари на фронта, а може-би въ нѣкои случаи сѣ и повече. Азъ бѣхъ свидѣтель, когато много такива офицери, болни и ранени, бидейки на лѣчение въ болницата — понеже бѣше недостатъчна храната, която имъ се даваше, като на хора болни, които имаха нужда отъ силна храна — бѣха принудени, повечето отъ тѣхъ, да се хранятъ или по госпиталнитъ, или пъкъ да си доставятъ храна отъ вънъ, която имъ се носѣше въ болницата и която тѣ плащаха. Скѣпотията, която я имаше въ градовѣтъ, тамъ, където бѣха тѣзи болници, се отразяваше чувствително върху тѣхнитъ разноски. Тѣ почти харчеха сѣщото, каквото може да харчи единъ чиновникъ или офицеръ, което ние не отказваме въ прѣдидущитъ графи. И ако ние възприемаме, че отсъствието на едно длѣжностно лице, на единъ военнослужащъ отъ своето си обикновено мирновремѣнно мѣстожителство дава основание да му се даде по-голѣмо възнаграждение, въ видъ на дневни пари, отколкото на тогава, който се намира въ своето си обикновено мирновремѣнно мѣстонахождение, при своето сѣмство, мене ми се струва, че трѣбва да признаемъ, че единъ боленъ или раненъ офицеръ, който не се намира на лѣкуване въ болница въ такова мѣсто, въ което живѣе и неговото сѣмство, т. е. въ болница въ мѣстонахождението на старата му служба, прѣди мобилизацията, ние трѣбва да признаемъ, казвамъ, че и той е правилъ извънредни разноски, може-би повече отъ тѣзи, които се намиратъ на фронта, които като здрави могатъ да прѣминатъ и съ по-обикновена храна, могатъ да си доставятъ храна и по-евтина, отколкото тѣзи, които като болни или ранени се намиратъ въ болница.

Слѣдователно, по моето мнѣние, би трѣбвало да се направи едно допълненіе въ този законопроектъ, съ което ние да приравнимъ, по отношение на дневнитъ пари, раненитъ и болни офицери, които сѣ останали на лѣчение въ болницитъ, къмъ тѣхнитъ другари, които сѣ били на фронта. Азъ мисля, че сумата, която ще се даде на болнитъ и раненитъ офицери, нѣма да бѣде много голѣма, а, отъ друга страна, тя ще бѣде, нека да не я кажемъ награда, а просто компенсиране на тѣхнитъ разноски, които сѣ били длѣжни да правятъ, макаръ да сѣ се намирали на лѣкуване въ болница. Такова едно прѣдложение азъ ще си позволя да направя, когато законопроектътъ ще се гласува на второ четене.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: То е прѣдложение и минава само на едно четене.

К. Панайодовъ: Тогава азъ ще си направя прѣдложението, слѣдъ като свърша това, което имамъ да кажа.

Министъръ А. Ляпчевъ: Можете сега да го формулирате.

К. Панайодовъ: Ето какво е моето прѣдложение, то с много кратко и ясно: (Чете) „Приравняватъ се въ дневнитъ си пари болнитъ и ранени офицери прѣзъ всичкото време, когато тѣ сѣ се намирали въ болницитъ, къмъ тѣхнитъ другари, които сѣ се намирали на фронта“. Азъ не знаая дали г. министърътъ на войната ще се съгласи.

но мене ми се струва, че това предложение е справедливо. Има друга една категория военно-служещи, които прѣз време на войната вършеха една от най-мѣжната работи, може би много по-мѣжна и много по-отговорна, отколкото, тая на офицеритѣ, които бѣха на фронта, и които, пакъ споредъ моето убѣждение, въ дневнитѣ пари бѣха онеправдани, защото получаваха такива въ много по-малъкъ размѣръ, отколкото получаваха тѣхнитѣ другари на фронта. Азъ говоря специално за офицеритѣ, които останаха въ военнитѣ полкови окръжия, които извършиха както мобилизацията, тъй и демобилизацията и които прѣзъ всичкото време, докато трая войната, прѣкараха прѣзъ своитѣ канцеларии и прѣзъ своитѣ рѣце всички набори и всички вземени въ допълнителнитѣ дружини. Тия офицери вършеха най-мѣжната работа, защото тѣ бѣха заети почти цѣль денъ. Много отъ тѣхъ прѣкарваха на служба въ канцеларията до късни часове вечерно време и много отъ тѣхъ бѣха принудени даже да се хранятъ по гостилницитѣ, защото нѣмаха достатъчно време да отидатъ до домоветѣ си, когато работата биваше извънредно голѣма. Азъ съмъ свидѣтель, че много отъ тѣхъ изказваха желание да бѣдатъ пратени на фронта, за да се отърватъ отъ тая адска работа, която имъ бѣше възложена, съ най-голѣми отговорности, обаче началницитѣ на дивизиитѣ, понеже искаха да иматъ добри и опитни офицери за тая толкова деликатна служба, офицери, които познаватъ окръжието, които познаватъ и хората, не искаха да ги изпускатъ и повечето отъ тѣхъ бѣха задържани въпрѣки тѣхната воля. Освѣнъ това, много често тия офицери трѣбваше да правятъ пътувания съ наборнитѣ комисии вънъ отъ тѣхнитѣ сѣдалища; бѣха принудени да правятъ разслѣдвания по разни оплаквания и, като ви е извѣстно каква е окѣпотията въ прѣвознитѣ сѣрѣдства за сега и тая въ прѣхраната въ малкиѣ градове и села, мене ми се струва, ще признаете, че пътнитѣ пари, които имъ сѣзъ отпуснати, не сѣзъ били достатъчни да покрийтъ тѣхнитѣ голѣми разности. Менѣ сѣзъ се оплаквали такива офицери, че въ най-малкиѣ села, въ малки градове и паланки, за единъ обѣдъ и за една вечеря тѣ сѣзъ плащали по 50—60 л.; а като се вземе прѣдъ видъ, че и разностиѣ за пътуването не отговарятъ никакъ на пътнитѣ пари, които имъ се плащаха, ще признаете, че тия офицери при извършването на една деликатна и отговорна служба не сѣзъ били удовлетворени така, както сѣзъ били удовлетворени тѣхнитѣ другари на фронта, и справедливостта изисква, щото тия офицери, които сѣзъ изпълнявали длѣжността на воински началници, и всички тѣхни подвѣдомствени подофицери, фелдфебели и други военнослужещи да бѣдатъ приравнени въ дневнитѣ си пари къмъ тѣхнитѣ другари, които сѣзъ били на фронта. Заради това азъ формулирамъ и второ предложение, което е слѣдующето: „Офицери, които сѣзъ изпълнявали длѣжностъ на войскови началници, началници на военни полкови окръжия и тѣхнитѣ подвѣдомствени въ своитѣ дневни пари се приравняватъ къмъ своитѣ другари, които сѣзъ били на фронта“.

Азъ заявявамъ, че съмъ съгласенъ съ предложението на министѣра на войната, като считамъ, че то е справедливо и трѣбва да бѣде прието; справедливо е, обаче, така също да бѣдатъ приети и моитѣ предложения, за да не оставатъ онеправдани извѣстна категория военно-служещи, които заслужаватъ да бѣдатъ приравнени къмъ своитѣ другари на фронта.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Григоръ Василевъ.

Г. Василевъ: Съ двѣ думи искамъ и азъ да направя едно предложение и, вървамъ, г. Панайодовъ ще се присѣдини къмъ него, защото е по-пълно и формулирано по-подходяще. Касае се за ранени и заболѣли офицери, които, когато сѣзъ прѣосвидѣтелствувани, станало е необходимо да имъ се даде по-лека тилова служба къмъ Военното министерство. Значи, по причина на осакатяване или нездравословно състояние тѣ сѣзъ прѣмѣняли отъ дѣйствующата армия къмъ Военното министерство и съ това сѣзъ изгубили правото да получатъ увеличени дневни пари.

Азъ направихъ законодателно предложение, което още не е поставено на дневенъ редъ. Предложението бѣше подкрѣпено отъ всички групи въ Камарата и азъ желая да ви напомня по нѣколко имена отъ всички групи, за да видите, че можемъ да го приемемъ безъ никакви разисквания и безъ никакъвъ страхъ. Отъ широкитѣ социалисти сѣзъ го подписали г. г. Бозвелевъ, Януловъ и Цанковъ; отъ радикалитѣ — Найчо Цановъ; отъ демократитѣ — маса хора; отъ либералитѣ има, г. Даскаловъ отъ тончевиститѣ, има и отъ земледѣлцитѣ също нѣколко души. Нѣма нито една

група, отъ която да нѣма хора, които сѣзъ подписали това предложение. При това, на тия офицери числото не е твърдѣ голѣмо. Безъ да влизамъ въ подробности, смѣтамъ, че Народното събрание може да приеме това предложение, защото тия офицери сѣзъ били лишени отъ една частъ отъ своето добавъчно възнаграждение, подѣ формата на дневни, изключително поради проявената отъ тѣхъ храбростъ на фронта или поради заболѣване. Най-голѣмата частъ отъ тѣхъ сѣзъ ранявани и една значителна частъ сѣзъ заболѣли. И въ единия, и въ другия случай менѣ ми се струва, че трѣбва да имъ възвѣрнемъ това, което сѣзъ загубили, само заради това, защото здравето имъ не е позволявало да се върнатъ на своитѣ стари мѣста. Въ този смисълъ азъ правя предложение, което гласи: (Чете) „Раненитѣ и заболѣлитѣ отъ дѣйствующата армия“ — значи, отнася се не само за офицеритѣ, а за всички воински чинове въ армията — „които при оздравяването имъ сѣзъ били намѣрени негодни да се повърнатъ въ частитѣ си, а способни за служба въ вътрѣшността на царството, макаръ и по военното вѣдичество, продължаватъ да получаватъ отъ деня на встъпването имъ въ новата длѣжностъ до демобилизацията, освѣнъ слѣдующата имъ се заплата, и увеличени дневни пари 1½ размѣръ отъ опрѣдѣления за вътрѣшнитѣ мирноврѣмни командировки. Това е въ сила и за демобилизиранитѣ вече военнослужещи отъ тая категория“. Ще ви моля да се съгласите да гласувате това предложение. Надѣя се, че г. финансовиятѣ министѣръ и г. военниятѣ министѣръ нѣма да се противопоставятъ и нѣма да направятъ голѣмъ въпросъ отъ това предложение, защото не може да се направи абсолютно никакво възражение противъ него. Г. финансовиятѣ министѣръ ще ни каже това, което знаемъ, че финансовото положение на страната е много тежко, но тукъ не се касае за десетки милиони.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Дечо Теневъ.

Д. Теневъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ бихъ молилъ г. г. народнитѣ прѣдставители да не приематъ това предложение на г. Григоръ Василевъ, защото не е малка разликата между офицеритѣ на фронта и офицеритѣ, заболѣли и ранени, които сѣзъ се върнали тукъ. За тѣхния изплатенъ дългъ, тѣ за въ бѣдаше ще получаватъ инвалидна пенсия. Тѣхната работа не била на фронта, тѣ сѣзъ били тукъ, и когато сѣзъ били на лѣчение въ нѣкоя болница, освѣнъ тѣхната заплата, болницата имъ е давала и храна. Увеличени дневни се даватъ на офицеритѣ на фронта, защото се има прѣдъ видъ, че всѣки пътъ тамъ не ще може да иматъ храна и ще сѣзъ принудени да харчатъ, да правятъ по-голѣми разности и отъ тукъ се явява разликата между тѣхъ и другитѣ. Азъ се противопоставямъ на това предложение отъ името на нашата група и се присѣдинявамъ къмъ г. министѣра на финанситѣ, който, вървамъ, нѣма да се съгласи да се приеме това предложение.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министѣрътъ на войната.

Министѣръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Предложението, което ви прѣдлага Военното министерство и което азъ защитавамъ тукъ, има за цѣль да изравни нѣкои нередовности, но не да създава права за подобрене. Нѣма да ги повтарямъ кои сѣзъ тѣ. И затова то е въ формата на предложение. Въпроситѣ, които се повдигаха тукъ, сѣзъ отъ съвсѣмъ другъ характеръ. Така, напр., г. Панайодовъ иска да приравни досѣжко увеличения размѣръ на дневнитѣ пари всичкитѣ офицери отъ тила, отъ дълбокия тилъ или по-право отъ териториялната армия. Офицеритѣ отъ териториялната армия, воински началници и пр., и пр., каквито и несгоди да сѣзъ имали, тѣ сѣзъ били приравнени съ гражданскитѣ чиновници и сѣзъ получавали ония дневни, една пета и ония добавъчни, които тѣ получаваша наврѣмето си наравно съ гражданскитѣ чиновници. И тѣ днесъ ще получатъ, макаръ и офицери, половината заплата, която дадохте завчера на всички чиновници по закона за бюджета.

К. Панайодовъ: Само заваренитѣ на 1 ноемврий.

Министѣръ А. Ляпчевъ: Да. — Защото тамъ се казва: всички ония, които не сѣзъ получили дневни пари въ увеличенъ размѣръ, ще получатъ това възнаграждение изключително, което вие го дадохте, отъ половинъ годишна заплата, щомъ сѣзъ били на служба отъ 1 ноемврий до 31 мартъ. Тѣй че едно съществено подобрене за тѣхъ,

като приравнени към гражданските чиновници, слѣдва отъ съществуващитѣ законоположения. Но да отидемъ по-нататѣкъ и да ги приравнимъ съ офицери отъ фронта, е абсолютно невъзможно. Това не може да стане.

Второ по важностъ предложение е онова на г. Григоръ Василевъ, споредъ което всички офицери и подофицери отъ дѣйствующата армия, които сж били на фронта — не отъ териториалната армия — които поради болестъ или нараняване сж били намѣрени негодни за служба на фронта и сж преведени къмъ териториалната армия, да запазятъ правата си, като да сж били на фронта. Това предложение не е тъй смѣло, както първото, но и то, по моето разбиране, не подхожда на предложението, което азъ внасямъ, защото и то създава вече една привилегия, която не се е имало прѣдъ видъ да се създаде при положението, когато имаме фронтъ, а тепърва да я създаваме ще бѣде погрѣшно и не ще знаемъ, ако потеглимъ по този начинъ, ждѣ да се спремъ.

Идва по важностъ първото предложение, направено отъ г. Панайодова, което се отнася до офицеритѣ и подофицеритѣ, които сж били на фронта и по причина на раняване или заболѣване сж били въ болницитѣ. За прѣзъ врѣмето, когато сж били въ болницитѣ, г. Панайодовъ иска да имъ се признае правото да получаватъ дневни въ увеличенъ размѣръ, както ако биха били на фронта. Това е най-скромното искане. Азъ не го внасямъ, но това послѣдно искане, както азъ го поставихъ, е отъ такова естество, че азъ не мога да възстана противъ него. Предоставямъ на Народното събрание да вземе такова рѣшение, каквото нему е удобно; рѣшете вие, както намѣрите за добръ. Азъ нѣма да се противя, ако Народното събрание би желало на офицеритѣ и подофицеритѣ, докогато сж въ болницитѣ, да имъ даде увеличени дневни, както когато сж били на фронта. Повтарямъ, азъ не съмъ го внесълъ, но не мога да възстана противъ него. А противъ по-прѣдшнитѣ двѣ възставамъ.

Да давамъ обяснения по моитѣ предложения, нѣма нужда. Тѣ сж много ясни и тѣ сж, както казахъ, не да създадатъ нѣкакво особено привилегировано положение, а да изравнятъ известни несподи въ законоположението.

Председателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Ще се гласува. Има предложение отъ г. Панайодова, което казва: (Чете) „Всички заболѣли или ранени офицери отъ части на фронта се приравняватъ по право на заплата и дневни пари съ другаритѣ си отъ фронта и прѣзъ врѣмето на лѣчението си“. Които приематъ това предложение, моля, да си вдигнатъ ржката. Меншинство.

Слѣдва второто предложение отъ г. Панайодова: (Чете) „Приравняватъ се къмъ другаритѣ си на фронта и всички офицери, началници на полковитѣ окръжия и тѣхнитѣ подвѣдомствени воински чиновне — фелдфебели и подофицери“.

Съгласни ли сте съ това предложение, г. министре?

Министъръ А. Ляпчевъ: Не съмъ съгласенъ, защото, както казахъ, тѣзи отъ тѣхъ, които сега, отъ 1 ноемврий насамъ сж на служба, ще си получатъ едно допълнително възнаграждение, което онзи день опрѣдѣлихме.

Председателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които сж съгласни съ това предложение на г. Панайодова, моля, да си вдигнатъ ржката. Меншинство.

Има друго предложение отъ г. Григоръ Василевъ, което казва: (Чете) „Раненитѣ и заболѣлитѣ офицери отъ дѣйствующата армия, които при оздравяването имъ сж били намѣрени негодни да се повърнатъ въ чиститѣ си, а способни за служба въ вѣтрѣшността на царството, макаръ и по военното вѣдомство, продължаватъ да получаватъ отъ деня на встъпването имъ въ новата длъжностъ до демобилизацията, освѣнъ слѣдуюмата се заплата и увеличени дневни пари 1½ размѣръ отъ опредѣления за вѣтрѣшнитѣ мирноврѣмни командировки. Това е въ сила и за демобилизиранитѣ вече военнослужащи отъ тая категория“. Които сж съгласни да се приеме това предложение на г. Григоръ Василевъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Меншинство.

Които сж съгласни да се одобри предложението, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Слѣдующиятъ пунктъ отъ дневния редъ е: разглеждане предложението за опрощаване на Пловдивското сиропиталище 17.414-71 л., стойността на отпуснатитѣ му хлѣбъ и козунаци отъ пловдивската гарнизонна фурна.

Секретаръ д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ предложението за опрощаване на Пловдивското сиропиталище 17.414-71 л., стойността на отпуснатитѣ хлѣбъ и козунаци отъ Пловдивската гарнизонна фурна.

Г. г. народни прѣдставители! Понеже Пловдивското сиропиталище, наречено държавно, получава най-голяма частъ отъ ресурситѣ си въ субсидия отъ държавата, лихва на завѣщанитѣ въ Русия капитали и наеми на собствени дюкани и понеже мораториумътъ и прѣкъсване съобщенията съ Русия сж оставили сиропиталището прѣзъ врѣме на войната безъ дохода и за изхранване на питомцитѣ си същото се е обърнало къмъ Пловдивската гарнизонна фурна за отпускане хлѣбъ въ кредитъ, като е разчитало, че въ скоро врѣме войната ще се прѣкрати и че то ще може редовно да се издѣлжи. Фурната е отпуснала въ кредитъ необходимия хлѣбъ.

Войната много продължи и животътъ тъй поскупѣнъ, че въпрѣки всичкитѣ желания на управлението на сиропиталището не можа да издѣлжи дълга си съ субсидиитѣ, които му се отпускатъ, макаръ и въ увеличенъ размѣръ отъ Министерството на вѣтрѣшнитѣ работи и доходитѣ.

По тоя начинъ сиропиталището е задължило на казаната фурна съ слѣднитѣ суми.

1. Прѣзъ 1915 г., за хлѣбъ на стойностъ 2.562.—л.
2. Прѣзъ 1916 г., за хлѣбъ на стойностъ 8.413.23 л.
3. Прѣзъ 1916 г., за козунаци на стойностъ 73.66 л.
4. Прѣзъ 1917 г., за хлѣбъ на стойностъ 6.365.82 л.

Всичко 17.414.71 л.

Като се има прѣдъ видъ, че голѣмата частъ отъ питомцитѣ въ сиропиталището сж сираци отъ войната и че съ срѣдствата и съ субсидиитѣ, съ които то разполага и ще разполага за напредъ, ще може само да поддържа текуцитѣ нужди на сирацитѣ, които при това постоянно се увеличаватъ съ такива отъ войната, умолявате се, г. г. народни прѣдставители, да разрѣшите да се опрости направениятъ отъ сиропиталището дългъ отъ 17.414 л. 71 стотинки къмъ Пловдивската гарнизонна фурна.

Тоя разходъ да се отнесе за смѣтка на извънредния сврѣхсмѣтенъ кредитъ за военни нужди.

Министъръ на войната: А. Ляпчевъ

„П Р Ъ Д Л О Ж Е Н И Е

за опрощаване на Пловдивското сиропиталище сумата 17.414-71 л., стойността на отпуснатитѣ му хлѣбъ и козунаци отъ Пловдивската гарнизонна фурна.

Членъ първи. Опрощава се на Пловдивското сиропиталище сумата (17.414-71 л.) седемнадесетъ хиляди четиристотинъ четиринадесетъ лева 71 стотинки, стойността на отпуснатитѣ му отъ Пловдивската гарнизонна фурна хлѣбъ и козунаци за нуждитѣ на питомцитѣ въ същото сиропиталище за прѣзъ годинитѣ, споредъ както слѣдва:

1. Стойн. на отпуснатъ хлѣбъ прѣзъ 1915 г. на сума 2.562.—
2. Стойн. на отпуснатъ хлѣбъ прѣзъ 1916 г. на сума 8.413.23
3. Стойн. на отпусн. козунаци прѣзъ 1916 г. на сума 73.66
4. Стойн. на отпуснатъ хлѣбъ прѣзъ 1918 г. на сума 6.365.82

Всичко 17.414.71

Тоя разходъ да се отнесе за смѣтка на извънредния сврѣхсмѣтенъ кредитъ за военни нужди“.

Председателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които сж съгласни съ прочетеното предложение, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Министъръ А. Ляпчевъ: Моля да се разгледа сега пунктъ 4 отъ дневния редъ, за да се свърши съ моитѣ законопроекти.

Секретаръ д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за разрѣшаване на военнитѣ арсенали и работилници . . .

С. Омарчевски: Г. прѣдседателю! Защо прѣреждате дневния редъ?

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Защото има само петъ минути, а това е предложение, което ще мине безъ разискване.

С. Омарчевски: Правилникъ има, г. прѣдседателю. Вие изпълнявате ли го? Вие прѣдседателъ ли сте? Ако имате

правилникът, изпълнявайте го, ако не — слъзте долу. Ама работа! Пет минути имало!

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Мене ми се струва, че съмъ прѣдседателъ.

А. Кундалевъ: Кой Ви позволи да измѣнявате дневния редъ?

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. военниятъ министъръ направи прѣдложение да стане едно прѣреждане на дневния редъ.

Министъръ-прѣдседателъ Т. Теодоровъ: Прѣдъ видъ на това, че оставатъ само пет минути.

С. Омарчевски: Вие трѣбваше да го турите на гласуване.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля Ви се. — Които сж съгласни да стане това прѣреждане на дневния редъ, съгласно искането на г. военния министъръ, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за разрѣшаване на военнитѣ арсенали и работилници да извършватъ частни поръчки и начина за използването на добиванитѣ суми отъ тия поръчки.

Г. г. народни прѣдставители! Съгласно правилника за изработване частнитѣ поръчки и пр., утвърденъ съ височайши указъ № 34 отъ 1900 г., въ Софийския артилерийски арсеналъ се изработватъ разни прѣдмети по частни поръчки на държавни учрѣждения и частни лица, като сумата, която се получава отъ тѣхъ, съгласно § 7 отъ правилника, се употребява за набавяне материяли, инструменти и пр., изразходвани по изпълнението на въпроснитѣ поръчки. Съ прѣдвиждането въ държавния бюджетъ за 1917 и 1918 г. приходъ отъ военни арсенали и работилници на стойностъ 80.000 л. сумитѣ за изплащане на частнитѣ поръчки слѣдва да се внасятъ въ доходъ на хазната. Това, обаче, не е въ интереса нито за правилния ходъ на работата въ арсеналитѣ и работилницитѣ, нито пъкъ е въ интереса на частната индустрия и то по слѣднитѣ причини.

За частнитѣ поръчки се изразходватъ значителни количества разни материяли, инструменти и пр., които материяли се купуватъ отъ отпуснатитѣ по бюджета суми, за поправяне на оръжието, материалната частъ, конската сбруя и пр. и ако сумитѣ, събирани отъ частни поръчки, се внасятъ въ доходъ на хазната, то арсеналътъ не ще има възможностъ да си набави изразходванитѣ материяли и ще бѣде принуденъ да отказва частни поръчки било на частни лица, било на държавни учрѣждения, понеже съ това ще се намалятъ и така недостатъчнитѣ кредити, отпускани за поддържането на въоръженieto на армията. Това, обаче, не е въ интереса нито на арсеналитѣ и работилницитѣ, нито на държавата. Не е въ интереса на държавата, защото при сегашното състояние на нашата индустрия само арсеналитѣ сж въ състояние да изработватъ нѣкои по-едри машинни части, или други металически издѣлия нужни за държавнитѣ учрѣждения или за частната индустрия. Не е въ интереса на работницитѣ, защото често пѣти работата въ арсеналитѣ и работилницитѣ намалява дотолкова, че не може да се поддържатъ даже постояннитѣ работници-специалисти. Частнитѣ поръчки даватъ възможностъ да имъ се създаде работа за извѣстно врѣме и арсеналитѣ не ще бѣдатъ принудени да ги уволняватъ по липса на работа.

Независимо отъ горното съ височайши указъ № 18 отъ 1915 г. е одобрено XXX-то постановление на Министерския съвѣтъ, взето въ засѣданieto му отъ 2 януарий 1915 г. протоколъ № 2, съ което на Софийския артилерийски арсеналъ се възлага въ продължение на десетъ години, отъ частнитѣ поръчки да изплати лихвитѣ за стара пенсия на работницитѣ отъ арсенала, прослужена прѣди влизането въ сила на закона за пенситѣ на работницитѣ. Ако събранитѣ суми по частнитѣ поръчки се внасятъ въ доходъ на хазната, тогава държавата ще трѣбва да поеме върху си задълженията, които се възлагатъ на Софийския артилерийски арсеналъ съ горния височайши указъ № 18 отъ 1915 г.

За да могатъ артилерийскитѣ арсенали и работилници и за въ бѣдаще да изпълняватъ частни поръчки, необходимо е да имъ се разрѣши, щото сумитѣ, които ще се получаватъ отъ тия поръчки, изпълнени по нарядъ, даденъ

отъ държавни и общински учрѣждения, да се внасятъ на възстановление кредита по съответния § по поддържане на арсеналитѣ и работилницитѣ. Сумитѣ пъкъ, които ще се получаватъ отъ изпълнението на поръчкитѣ на частни фирми и лица, да се внасятъ въ доходъ на хазната. Събраната, обаче, досега и нахождяща се налице въ Софийския артилерийски арсеналъ сума отъ частни поръчки да се внесе въ доходъ на хазната, слѣдъ като отъ нея се отдѣли необходимата сума, за внасяне лихвитѣ до 1 мартъ 1919 г. за стара пенсия на работницитѣ отъ арсенала, прослужена прѣди влизането на закона за пенситѣ на работницитѣ въ сила, съ което ще се услужи твърдѣ много на тия заслужили работници, които не сж въ състояние да отдѣлятъ отъ заплатата си суми, за да погасяватъ осѣнъ старата пенсия още и лихвитѣ за нея.

Вслѣдствие на горѣизложеното, моля, г. г. народни прѣдставители, да разгледате и гласувате настоящия законопроектъ за разрѣшаване на военнитѣ арсенали и работилници, да извършватъ частни поръчки и за начина по използването на добиванитѣ суми отъ тия поръчки.

Министъръ на войната: **А. Ляпчевъ**

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за разрѣшение на военнитѣ арсенали и работилници да извършватъ частни поръчки и за начина по използването на добиванитѣ суми отъ тия поръчки.

Чл. 1. Разрѣшава се военнитѣ арсенали и работилници да приематъ и изработватъ частни поръчки отъ държавни и общински учрѣждения и частни лица, когато тия поръчки нѣма да прѣчатъ за своєврѣменното изработване дадения на арсеналитѣ и работилницитѣ отъ Министерството на войната нарядъ.

Чл. 2. Сумитѣ, които арсеналитѣ и работилницитѣ ще получаватъ отъ частни поръчки, да се употребяватъ така: а) сумитѣ, получени отъ извършени частни поръчки на държавни или общински учрѣждения, да се внасятъ на възстановление кредита по съответния § по поддържане на арсеналитѣ и работилницитѣ отъ редовния бюджетъ за сжщата година, когато е изпълнена поръчката и б) сумитѣ, получени отъ поръчка на частни лица, да се внасятъ въ доходъ на хазната, срѣщу съответния § на приходния бюджетъ.

Чл. 3. Отъ събранитѣ досега въ Софийския артилерийски арсеналъ налични суми отъ частни поръчки да се внесе въ пенсионния фондъ досегашната лихва за стара пенсия на работницитѣ, прослужили въ сжщия арсеналъ прѣди влизането въ сила на закона за пенситѣ на работницитѣ, а остатѣтътъ да се внесе въ доходъ на хазната по параграфа на приходния бюджетъ за тази година.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Азъ бихъ желалъ и бихъ молилъ Народното събрание да има малко повече вѣра въ моята добросѣвѣстностъ. Тукъ азъ трѣбва да си държа бѣлѣжки. Додѣто си направя бѣлѣжка и прѣди да прѣдложка за гласуване искането на г. министра, г. секретарѣтъ започналъ да чете прѣдложението. Ако вие толкова нѣмате вѣра въ мене, кажете ми да си вървя!

С. Омарчевски: Ние констатираме, че правилникътъ не се изпълнява!

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля Ви се, г. Омарчевски, азъ Ви обяснихъ това като на разбранъ човѣкъ!

Които приематъ на първо четене прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Министъръ А. Ляпчевъ: Правя прѣдложение за спѣшностъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има прѣдложение за спѣшностъ; значи, сега да стане второто четене. Които сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретаръ д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за разрѣшение на военнитѣ арсенали и работилници, да извършватъ частни поръчки и за начина по използването на добиванитѣ суми отъ тия поръчки“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ заглавието, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„Чл. 1 Разрѣшава се на военните арсенали и работилници да приематъ и изработватъ частни поръчки отъ държавни и общински учрѣждения и частни лица, когато тия поръчки нѣма да прѣчатъ за своеврѣменното изработване на арсеналитѣ и работилницитѣ отъ Министерството на войната нарядъ.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 1, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„Чл. 2. Сумитѣ, които арсеналитѣ и работилницитѣ ще получаватъ отъ частнитѣ поръчки, да се употребяватъ така: а) сумитѣ, получени отъ извършени частни поръчки на държавни или общински учрѣждения да се внасятъ на възстановление кредита по съответния § по поддържане на арсеналитѣ и работилницитѣ отъ редовния бюджетъ за същата година, когато е изпълнена поръчката и б) сумитѣ, получени отъ поръчка на частни лица да се внасятъ въ доходъ на хазната, съгласно съответния § на приходния бюджетъ.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 2, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„Чл. 3. Отъ събранитѣ до сега въ Софийския артилерийски арсеналъ налични суми отъ частни поръчки да се внесе въ пенсионния фондъ досегашната лихва за стара пенсия на работницитѣ, прослужили въ сѣщия арсеналъ прѣди влизането въ сила на закона за пенсията за работницитѣ, а остатъкътъ да се внесе въ доходъ на хазната по параграфа на приходния бюджетъ за тази година.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 3, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Има думата г. министърътъ на правосъдието.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Азъ моля Народното събрание, прѣдъ видъ на туй, че не може да се започне сега голѣмиятъ законопроектъ за отнемане въ полза на държавата незаконно придобититѣ имоти, да се съгласи да се гледа сега пунктъ 6 и, ако има врѣме, пунктъ 5. Пунктъ 6 е първо четене на законопроекта за измѣнение двата респективни члена за възнаграждението, което се плаща на кандидатитѣ за сѣдебна длъжностъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които сѣ съгласни съ прѣдложението на г. министра на правосъдието, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„Докладъ до XVII-то обикновено Народно събрание

Г. г. народни прѣдставители! Съгласно чл. чл. 25 и 26 отъ закона за устройството на сѣдилищата кандидатитѣ за сѣдебна длъжностъ при окръжнитѣ сѣдилища при встъпването имъ въ длъжностъ получаватъ заплатата по 80 л. мѣсечно, а слѣдъ шестмѣсеченъ стажъ — по 100 л. мѣсечно. Тази заплата, несъмнено е, че не е достатъчна, за да задоволи и най-обикновеннитѣ имъ нужди при общото посѣпняване на живота. Ето защо, моля ви, г. г. народни прѣдставители, да приемете и одобрите приложения законопроектъ, съ който се прѣдлага измѣнение на помѣнатитѣ членове отъ закона за устройството на сѣдилищата, въ смисълъ: кандидатитѣ за сѣдебна длъжностъ при встъпването имъ въ длъжностъ получаватъ мѣсечна заплата по 150 л., а слѣдъ шест мѣсеченъ стажъ — по 200 л.

София, февруарий 1919 г.

Министъръ на правосъдието: Д-ръ П. Джидровъ

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за измѣнение и допълнение на чл. чл. 25 и 26 отъ закона за устройството на сѣдилищата.

Чл. 25. Съ встъпването въ длъжностъ кандидатитѣ за сѣдебна длъжностъ получаватъ заплата 150 л. мѣсечно.

Подпрѣседателъ: Д-ръ И. МОМЧИЛОВЪ

Чл. 26. Кандидатитѣ за сѣдебна длъжностъ, които сѣ прослужили шест мѣсеца и сѣ добили удостовѣрение отъ прѣдседателя, подпрѣдседателитѣ и прокурора на сѣда, получаватъ по 200 л. мѣсечно.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ законопроекта на първо четене, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Прѣдлагамъ спѣшностъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има прѣдложение за спѣшностъ. Които го приематъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за измѣнение и допълнение на чл. чл. 25 и 26 отъ закона за устройството на сѣдилищата.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ заглавието, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„Чл. 25. Съ встъпването въ длъжностъ кандидатитѣ за сѣдебна длъжностъ получаватъ заплата 150 л. мѣсечно.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 25, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Секретарь д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„Чл. 26. Кандидатитѣ за сѣдебна длъжностъ, които сѣ прослужили шест мѣсеца и сѣ добили удостовѣрение отъ прѣдседателя, подпрѣдседателитѣ и прокурора на сѣда, получаватъ заплата по 200 л. мѣсечно.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ чл. 26, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Слѣдующето засѣдание, споредъ правилника, ще бѣде въ петъкъ, съ дневенъ редъ:

Трето четене на приетитѣ днесъ на първо и второ четене законопроекти.

Второ четене на законопроекта за нищожностъ на извършенитѣ сѣлки и актове за недвижими имоти въ новитѣ земи слѣдъ 5 октомврий 1912 г.

Първо четене на законопроектитѣ: за измѣнение и допълнение на чл. 1 отъ закона за заплатитѣ на длъжностнитѣ лица по сѣдебното вѣдомство; за измѣнение и допълнение на чл. 15, п. п. 1 и 2 и чл. 777 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство; за допълнение на чл. 156 отъ закона за сѣдопроизводството по углавни дѣла, които сѣ подсѣдни на мировитѣ сѣдии; за допълнение на чл. 620 отъ закона за углавното сѣдопроизводство; за допълнение на чл. 14, алинея втора, отъ закона за сѣдебнитѣ пристави.

С. Омарчевски: Законопроекта за конфискацията турихте ли, г. прѣдседателю?

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Той е слѣдъ тѣзи.

Министъръ д-ръ П. Джидровъ: Туряме тѣхъ по-напрѣдъ, понеже сѣ много дребни.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Слѣдъ това — прѣдложението за обезщетяване уврѣденитѣ земеделски стопанства при реквизиране работния добитѣкъ.

И по-нататѣкъ слѣдва останалиятъ отъ днесъ дневенъ редъ.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато отъ 8 ч. вечерята)

Секретарь: Д-ръ В. ЧЕРНЕВЪ